TOPLUMCU
DEMOKRASİ
PARTİSİ

İYİ GELECEK VİZYONU

2026

İyi Gelecek, Toplumcu Demokrasi Partisi ile gelecek

50 YILLIK GELENEK
ONURLU GELECEK

www.tdpkibris.org



TOPLUMCU DEMOKRASİ PARTİSİ

İYİ GELECEK VİZYONU · Vizyon Belgesi · Ağustos 2026

www.tdpkibris.org

ON BAŞLIKTA İYİ GELECEK

İyi Gelecek, Toplumcu Demokrasi Partisi ile gelecek. Bu belge, Toplumcu Demokrasi Partisi'nin on başlıkta ülkeye sözünü ortaya koyar.

1 İyi Gelecek, bağımsız yargı, şeffaf kamu yönetimi ve herkese eşit adalet ile gelecek.

2 İyi Gelecek, kendi kararlarını kendisi alan, kimliğine ve laik değerlerine sahip çıkan Kıbrıslı Türklerle gelecek.

3 İyi Gelecek, siyasi eşitliğe dayalı federal çözüm ve birleşik Kıbrıs'ta kalıcı barış ile gelecek.

4 İyi Gelecek, üreterek zenginleşen ve emeğin hakkını koruyan adil bir ekonomi ile gelecek.

5 İyi Gelecek, Genel Sağlık Sigortası ve kimseyi geride bırakmayan sosyal devlet ile gelecek.

6 İyi Gelecek, kadınların eşit temsil edildiği ve gençlerin söz sahibi olduğu eşit bir toplum ile gelecek.

7 İyi Gelecek, kıyıları halka açan, Karpaz'ı koruyan ve gelecek kuşaklara temiz hava, su ve toprak bırakan çevre adaleti ile gelecek.

8 İyi Gelecek, laik ve bilimsel eğitim, laboratuvarsız okul bırakmayan altyapı ve özerk üniversiteler ile gelecek.

9 İyi Gelecek, tarihî mirasımızı koruyan, sanatçıya özgürlük ve destek veren, her kimliğe saygılı bir kültür hayatı ile gelecek.

10 İyi Gelecek, mali açıdan güçlü belediyeler, mahalle meclisleri ve hesap veren şeffaf yerel yönetim ile gelecek.


50 YILLIK GELENEK
ONURLU GELECEK

İÇİNDEKİLER

1	Demokrasi ve Hukukun Üstünlüğü	6
2	İrade ve Kimlik Mücadelesi	9
3	Kıbrıs'ta Barış ve Çözüm	12
4	Ekonomik Adalet ve Üretim Temelli Büyüme	16
5	Sosyal Devlet ve Eşit Fırsatlar	25
6	Kadın, Gençlik ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği	31
7	Çevre Adaleti ve Sürdürülebilirlik	36
8	Eğitim ve Bilim Odaklı Gelecek	41
9	Kültür, Sanat ve Kimliğin Özgürce Yaşanması	47
10	Katılımcı Yerel Yönetimler ve Yurttaş Demokrasisi	52



1

Demokrasi ve Hukukun Üstünlüğü

İyi Gelecek, bağımsız yargı, şeffaf kamu yönetimi ve herkese eşit adalet ile gelecek.

Toplumcu Demokrasi Partisi (TDP), demokratik kurumların güçlendirilmesini ve hukukun üstünlüğünün eksiksiz tesis edilmesini temel hedef olarak görür. Her yurttaşın ifade özgürlüğü, örgütlenme özgürlüğü ve haber alma özgürlüğü güvence altında olmalıdır. Bu amaçla TDP, yargının tam bağımsızlığını, basının sansür ve baskıdan uzak, çoğulcu bir yapıda olmasını ve sivil toplumun karar alma mekanizmalarına etkin katılımını savunur. Hiçbir kişi veya kurum, yasaların üzerinde olmamalıdır; adalet sistemi herkese eşit ve tarafsız hizmet etmelidir. Yolsuzlukla mücadele için güçlü bir yasal çerçeve ve etkin denetim mekanizmaları kurulacak, kamuda şeffaflık ve hesap verebilirlik artırılacaktır.

ÖNE ÇIKANLAR

- Bağımsız Yolsuzlukla Mücadele Komisyonu
- Açık verilerle toplumun denetimine sunulan ihaleler ve kamu harcamaları
- Yargıç ve savcı atamalarında liyakat ve tarafsızlık
- Yolsuzluk suçlarını kapsamayan dokunulmazlık ve siyasi etik yasası
- Estonya modeli e-Devlet: e-kimlik, dijital imza ve açık veriler portalı

Hukukun Üstünlüğü ve Adalet: TDP, hukukun üstünlüğünü sarsan tüm uygulamalara karşı duracaktır. Yargı bağımsızlığı önündeki engeller kaldırılacak, mahkemelerin tarafsızlığını gölgeleyen siyasi veya dış etkiler kesinlikle reddedilecektir. Yargıç ve savcı atamalarında liyakat ve tarafsızlık esas alınacak, Yüksek Adliye Kurulu gibi kurumların bağımsız ve şeffaf çalışması sağlanacaktır. Bireylerin adalete erişimini kolaylaştırmak için mahkeme süreçleri hızlandırılacak, adli yardım mekanizmaları güçlendirilecektir. Hukuk devletini güçlendirmek adına, insan hakları ihlallerine karşı etkin soruşturma ve cezai yaptırımlar uygulanacak; işkence, kötü muamele ve ayrımcılık gibi çağ dışı uygulamalara sıfır tolerans gösterilecektir. **İnsan hakları** evrensel değerlerdir ve TDP, toplumsal barışın temelinin hak ve özgürlüklerin eksiksiz korunması olduğuna inanır.

Şeffaflık ve Yolsuzlukla Mücadele: Kamunun kaynaklarının **şeffaf** kullanımı ve denetlenebilir olması, demokratik yönetimin vazgeçilmezidir. TDP iktidarında devlet ihaleleri ve kamu harcamaları açık verilerle toplumun denetimine sunulacak; ihale süreçleri tarafsız komisyonlarca ve dijital platformlar üzerinden yapılacaktır. Üst düzey kamu görevlilerinin mal beyanı sistemi etkinleştirilecek ve düzenli olarak denetlenecektir. Yolsuzlukla mücadele kapsamında bağımsız bir **Yolsuzlukla Mücadele Komisyonu** kurulacak ve bu komisyon gerekirse eski dönemleri de kapsayacak şekilde soruşturmalar yapabilecektir. **Siyasi etik** yasası çıkarılarak, kamu görevinde bulunanların çıkar çatışmalarını önleyecek kurallar belirlenecek, dokunulmazlıklar yolsuzluk suçlarını kapsamayacak şekilde sınırlandırılacaktır. Kamu yönetiminde partizanlık ve kayırmacılık sona erdirilecek; atamalarda şeffaf, sınava ve liyakate dayalı bir sistem oluşturulacaktır.

1

Hiçbir kişi veya kurum, yasaların üzerinde olmamalıdır; adalet sistemi herkese eşit ve tarafsız hizmet etmelidir.

Demokratik Katılım ve Temsil: TDP, demokrasinin sadece sandıkta değil, yaşamın her alanında işlemesi gerektiğini savunur. Bu kapsamda **katılımcı demokrasi** yöntemleri teşvik edilecektir. Önemli yasal düzenlemeler ve projeler hayata geçirilmeden önce ilgili sivil toplum örgütlerinin, meslek odalarının ve halkın görüşleri alınacak, gerekirse referandum gibi doğrudan demokrasi araçlarına başvurulacaktır. Seçim sisteminde yapılacak reformlarla, halk iradesinin Meclis'e adil yansıması sağlanacaktır. Baraj sistemi yeniden değerlendirilecek, temsilde adalet gözetilecektir. Milletvekili dokunulmazlıkları, düşünce ve ifade özgürlüğü kapsamında kalan faaliyetler dışında, yolsuzluk ve benzeri suçları koruyamayacak şekilde düzenlenecektir. Meclis çalışmalarında şeffaflık artırılacak, komisyon toplantıları mümkün olduğunca halka ve basına açık olacaktır.

Dijital Dönüşüm ve e-Devlet: Demokrasi ve iyi yönetim hedefimize ulaşmak için teknolojinin tüm imkânlarını kullanacağız. Devlet hizmetlerinin dijitalleşmesi yoluyla bürokratik engelleri azaltacak, vatandaşın hızlı ve etkin hizmet almasını sağlayacağız. **e-Devlet** uygulamaları, kamuda şeffaflığı ve hesap verebilirliği arttıran önemli araçlardır. TDP, Kuzey Kıbrıs'ı dijital devrimde öncü hale getirmeyi amaçlamaktadır. Estonya gibi ülkelerin başarıya ulaştığı dijital devlet modelini örnek alacağız. Örneğin Estonya bugün BM E-Devlet Endeksi'nde dünyanın en ileri dijital toplumlarından biri konumundadır. Bu ülkede vatandaşlar yıllardır vergi beyannamesi, banka çeki veya reçete gibi belgeleri kâğıt ortamında görmeden tüm işlemlerini internet üzerinden yapabilmektedir; oylarını dahi çevrimiçi kullanabilmekte, tüm sağlık kayıtlarına dijital ortamda erişebilmektedir. Biz de benzer şekilde, **e-kimlik** ve dijital imza altyapısını güçlendirerek yurttaşlarımızın devlet dairelerinde sıra beklemeden pek çok işi çevrimiçi halletmesini sağlayacağız. Vergi beyanı, sosyal güvenlik işlemleri, ruhsat ve izin başvuruları, sağlık randevuları gibi tüm kamusal işlemler için kullanıcı dostu çevrim içi platformlar kurulacak ve entegre edilecektir. **Açık veriler** portalı ile kamu verileri halkın erişimine açılacak, böylece vatandaşlar devlet faaliyetlerini anlık izleyebilecektir. Dijital dönüşüm, sadece verimlilik değil, aynı zamanda yönetime katılım demektir: çevrim içi anketler, dijital forumlar ve şikâyet mekanizmaları ile halkın yönetime sürekli katkı yapabileceği altyapılar oluşturacağız. TDP, dijital teknoloji kullanımını arttırırken siber güvenliği de göz ardı etmeyecek; vatandaşların kişisel verilerinin korunması ve elektronik sistemlerin güvenliği için gerekli yasal ve teknik önlemleri alacaktır.



2

İrade ve Kimlik Mücadelesi

İyi Gelecek, kendi kararlarını kendisi alan, kimliğine ve laik değerlerine sahip çıkan Kıbrıslı Türklerle gelecek.

Kıbrıslı Türklerin kendi kendini yönetme iradesi, kültürel kimliklerinin korunması ve geleceklerini özgürce tayin edebilme hakkı TDP'nin siyasetinin merkezindedir. İrade mücadelesi, Kıbrıs Türk halkının hiçbir dış baskı veya vesayet altında kalmadan, kendi kararlarını kendisinin alması demektir. Bu topraklarda yaşayan biz Kıbrıslı Türkler, ne bir başka ülkenin alt yönetimi ne de politika laboratuvarı olmayı kabul etmiyoruz. TDP, Ankara ile ilişkilerde karşılıklı saygıya dayalı eşit bir ilişki hedefler; Türkiye Cumhuriyeti Türkiye ile tarihi ve kültürel bağlarımızı elbette önemseriz, ancak bu bağların bağımlılık ilişkisinden ziyade eşitler arası iş birliği şeklinde olmasında ısrarcıyız. Kendi demokratik irademizin üzerinde hiçbir vesayet kabul etmeyeceğiz. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin yönetimi, halkımızın iradesini temsil eden seçilmiş organlarda olmalıdır; dış müdahalelerle belirlenen politikalar yerine, halkımızın çıkarlarını esas alan özgür kararlar alınmalıdır.

ÖNE ÇIKANLAR

- Ankara ile karşılıklı saygıya dayalı, eşitler arası iş birliği
- Toplumla istişare edilerek şeffaf biçimde hazırlanan ekonomik protokoller
- Eğitim müfredatında Kıbrıs Türk toplumunun kültür ve tarihine daha fazla yer
- Yayın kuruluşları, Din İşleri ve eğitim kurumlarında kurumsal özerklik
- Zorunlu din derslerinin objektif ve kültürel içerikli hale getirilmesi

Bu çerçevede TDP, **siyasi ve kültürel özerkliği** savunur. Kıbrıslı Türklerin, kimliklerini özgürce yaşayabilecekleri ve geliştirebilecekleri bir düzen inşa etmek istiyoruz. Anadili Türkçemizi, Kıbrıs'a özgü kültürümüzü, geleneklerimizi ve yaşam tarzımızı korumak önceliğimizdir. Kendi **kültürel kurumlarımızın** güçlendirilmesi, tarihimizin ve ortak değerlerimizin genç kuşaklara aktarılması için çalışacağız. Eğitim müfredatında Kıbrıs Türk toplumunun kültür ve tarihine daha fazla yer verilmesi sağlanacak, çocuklarımızın **kendi kimliklerine sahip çıkmaları** teşvik edilecektir. Ayrıca, bu topraklarda birlikte yaşadığımız tüm farklı kültürel veya inançsal grupların (Maronit, Latin, Rum asıllı Kıbrıslılar vb.) kendi kimliklerini özgürce yaşayabilmeleri teminat altına alınacaktır. Kıbrıs adasının çokkültürlü mirasına sahip çıkmak, kendi kimliğimizi korumanın ayrılmaz bir parçasıdır.

Türkiye ile İlişkiler: Türkiye Cumhuriyeti ile ilişkilerimizde onurlu ve eşit bir duruş sergileyeceğiz. Türkiye Cumhuriyeti ile ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda iş birliğini elbette geliştireceğiz; ancak bu iş birliği tek taraflı dikte edilen politikalar şeklinde olmayacaktır. Bugüne dek uygulanan ekonomik protokollerin, toplumumuzun iradesini yeterince yansıtmadığı durumlar yaşanmıştır. TDP, Ankara ile imzalanacak anlaşmaların Kuzey Kıbrıs'ın ihtiyaçları ve öncelikleri doğrultusunda, şeffaf biçimde hazırlanmasını savunur. Kıbrıs Türk halkının temsilcileri, anlaşma ve protokol süreçlerinde gerçek söz sahibi olmalıdır. **Mali yardımların ve projelerin** öncelikleri, toplumumuzla istişare edilerek belirlenmelidir. Hiçbir finansal destek, demokratik irademizi sınırlayıcı şartlara bağlanmamalıdır. Kendi ayakları üzerinde durabilen bir ekonomi

ve yönetim için Türkiye ile yapıcı iş birliği yaparken, siyasi özerkliğimizi ve demokratik karar alma süreçlerimizi koruyacağız.

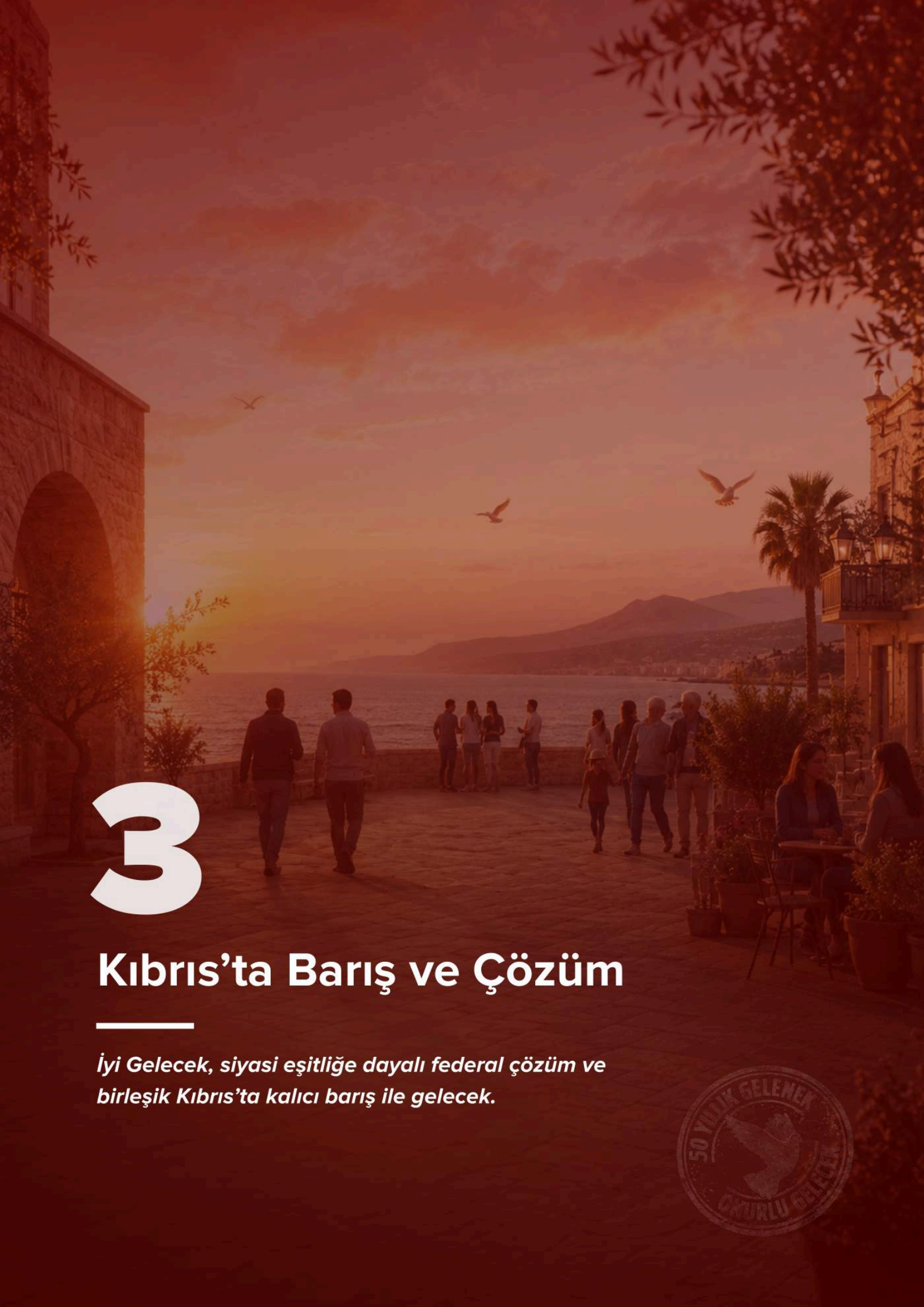
Kendi demokratik irademizin üzerinde hiçbir vesayet kabul etmeyeceğiz.

Demokratik Özerklik ve Yerinden Yönetim: Kıbrıslı Türkler, yaşadıkları coğrafyanın gerçek sahibi olarak kendi kendini yönetme hakkına sahiptir. TDP, merkezi hükümet ile yerel yönetimler arasında dengeli bir görev dağılımı olmasını ve yerel inisiyatiflerin güçlenmesini destekler. Kendi evimizi ilgilendiren kararlarda son söz bu halkın olmalıdır. Bu anlayışla, örneğin kent planlamasından eğitime, kültür politikalarından toplumsal konulara kadar her alanda **Kıbrıs Türk toplumunun değerleri ve ihtiyaçları** esas alınacaktır. Dış kaynaklı dayatmalara karşı toplum menfaatini savunmak, TDP'nin kırmızı çizgisidir. Kıbrıs Türkü'nün onurunu zedeleyen, kültürünü ve yaşam tarzını dönüştürmeye çalışan yaklaşımları reddediyoruz. Kendi kurumlarımızın (örneğin yayın kuruluşları, din işleri, eğitim kurumları vb.) özerkliğini sağlayacağız. Öz kaynaklarımıza ve insan gücümüze dayanarak, öz yönetimimizi geliştireceğiz.

Kimlik ve Laiklik: Kimlik mücadelemizin önemli bir boyutu da **laik** ve çağdaş değerlerimizi korumaktır. Kıbrıs Türk halkı, tarihsel olarak laik ve çoğulcu bir toplumdur. Devlet işlerinde laiklik ilkesine sıkı sıkıya bağlı kalınacak, din ve vicdan özgürlüğü tüm inançlar için güvence altına alınırken, kamusal alan hiçbir inancın tahakkümü altına girmeyecektir. Türkiye'de son yıllarda artan dini nüfuzun, okullarımızda ve kurumlarımızda baskın hale gelmesine izin vermeyeceğiz. Din eğitimi ailelerin tercihine bırakılacak, zorunlu din dersleri yeniden düzenlenerek objektif ve kültürel içerikli hale getirilecektir. **Kurumsal özerklik** ilkesiyle Vakıflar, Din İşleri gibi kurumların siyasal etkiden uzak ve toplumsal ihtiyaçlar doğrultusunda çalışması sağlanacak, bu kurumların yürütmesi gereken hizmetler (örn. ibadethane yönetimi vs.) dış politik müdahalelerin aracı olmayacaktır.

Özetle, TDP için **irade ve kimlik mücadelesi**, varlık ve özgürlük mücadelesidir. Kıbrıs Türk halkının bu adada onurlu, özgün ve özgür bir şekilde var olmasını sağlayacak her adımı atacağız. "Biz buradayız, varız ve kendi geleceğimiz hakkında söz sahibiyiz" iddiamızı, siyasi pratiğimizle de ortaya koyacağız. Hiçbir baskıya boyun eğmeden, kendi göbek bağımızı kendimiz keserek, dünyaya da eşit bir halk olarak sesleneceğiz. Bu uğurda içerde demokratik dayanışmayı büyütecek, dışarda uluslararası topluma sesimizi duyuracağız.

Kendi irademizle var olma mücadelemiz, gelecek kuşaklara bırakacağımız en değerli miras olacaktır.



3

Kıbrıs’ta Barış ve Çözüm

İyi Gelecek, siyasi eşitliğe dayalı federal çözüm ve birleşik Kıbrıs’ta kalıcı barış ile gelecek.

Kıbrıs sorununun çözümü ve adada kalıcı barışın tesis edilmesi, TDP'nin en hayati hedeflerinden biridir. Yarım asrı aşkın süredir devam eden bölünmüşlük, hem Kıbrıslı Türklerin hem de Kıbrıslı Rumların geleceğini belirsizlikte bırakmaktadır. TDP, iki bölgeli, iki toplumlu, siyasi eşitliğe dayalı federal bir çözüm vizyonuna sıkı sıkıya bağlıdır. Bu çözüm vizyonu, Birleşmiş Milletler kararlarında tarif edilen şekliyle, tek egemenliği, tek uluslararası kimliği ve tek vatandaşlığı olan, Kıbrıs'ın iki kurucu devletten oluşan federal bir yapıya kavuşmasını öngörür. Böyle bir federasyon içinde Kıbrıslı Türkler kurucu devlette özyönetim hakkına sahip olacak, adanın yönetiminde ise Kıbrıslı Rumlarla siyasi eşitlik temelinde ortak söz hakkı bulunacaktır. Federal çözüm, hem toplumumuzun dünyayla bütünleşmesinin yolunu açacak hem de Doğu Akdeniz'de barış ve istikrara büyük katkı sağlayacaktır.

ÖNE ÇIKANLAR

- İki bölgeli, iki toplumlu, siyasi eşitliğe dayalı federal çözüm
- BM parametreleri: dönüşümlü başkanlık ve kararlara etkin katılım
- Mağusa ve Lefke bölgelerinde yeni geçiş kapıları
- İki toplumlu gençlik değişim programları ve ortak komiteler
- AB müktesebatına uyum ve Avrupa kurumlarıyla artan diyalog

Müzakere Yoluyla Çözüm: TDP, Kıbrıs sorununda **müzakere edilmiş bir anlaşma**dan başka çıkış yolu olmadığına inanır. Tek taraflı adımların veya oldubittilerin kalıcı bir çözüm getirmeyeceği ortadadır. Bu nedenle, Birleşmiş Milletler himayesinde yıllardır sürdürülen müzakere süreçlerine aktif şekilde destek veriyoruz. Bugüne dek ortaya çıkan yakınlaşmalar ve üzerinde anlaşılan noktalar, gelecekteki çözümün zeminini oluşturmaktadır. TDP, Crans-Montana da dahil olmak üzere geçmiş müzakere süreçlerinde ortaya çıkan Birleşmiş Milletler parametrelerinin (iki kesimlilik, iki toplumluluk, siyasi eşitlik, dönüşümlü başkanlık, kararlara etkin katılım gibi) arkasındadır. Müzakerelerde Kıbrıslı Türklerin kazanılmış haklarının (örneğin dönüşümlü başkanlık veya federasyon içinde belirli nüfus ve mülkiyet düzenlemeleri gibi) korunması için kararlı duracağız. Aynı zamanda, karşı tarafın meşru endişelerini de anlamaya çalışarak, adil ve yaşayabilir bir uzlaşı için esneklik göstermeye hazırız. Çözüm odaklı, yapıcı ve sonuç alıcı bir müzakere anlayışını temsil edeceğiz.

İki Toplumlu İki Bölgeli Federasyon: Öngördüğümüz federal çözümde, **iki kurucu devlet** kuzey ve güneyde kendi bölgelerinde önemli ölçüde yetkiye sahip olacaklardır. Kurucu devletimiz (Kıbrıs Türk Kurucu Devleti), kendi bölgesinde eğitim, sağlık, polis, yerel yönetimler, kültür gibi alanlarda özerk politikalar uygulayabilecektir. Federal hükümet ise adanın bütününü ilgilendiren dışişleri, savunma, merkez bankası, federal vergi politikası gibi konulardan sorumlu olacaktır. Federal

yönetimde Kıbrıslı Türkler **dönüşümlü başkanlık** ve diğer karar organlarında **etkin katılım** yoluyla eşit söz hakkına sahip olacaklardır. Yani, toplumumuzun federasyon içinde siyasi eşitliği pratikte hissedilecektir: Hiçbir karar Kıbrıslı Türklerin onayı olmadan federal düzeyde alınamayacaktır. Bu ilke, karar alma mekanizmalarında ağırlıklı oy, ve kararlarda Kıbrıslı Türklerin de olumlu oyu bulunması gibi yöntemlerle güvence altına alınacaktır. İki bölgelilik ilkesi gereği, her kurucu devlet kendi bölgesinde nüfus ve mülkiyet açısından belirleyici olacak, böylece demografik yapının korunması sağlanacaktır. Mülkiyet sorunu, iade-tazminat-takas formüllerinin dengeli kombinasyonu ile çözülecek; kurucu devletlerin hassasiyetleri gözetilerek, her iki taraf da mağduriyetleri giderecek şekilde adım atacaktır. Mümkün olan her bugüne kadar varılan uzlaşılarda olduğu üzere yerde eski kullanıcı ile mevcut kullanıcıyı uzlaştıran yaratıcı çözümler üretilecektir.

Kalıcı Barışın Toplumsal Temeli: Sadece bir anlaşmaya varmak yetmez, aynı zamanda barış kültürünü topluma yerleştirmek gerekir. TDP, **iki toplum arasında güven yaratıcı önlemlere** büyük önem vermektedir. Çözüm yolunda ilerlerken ve çözüm sonrasında, Kıbrıslı Türkler ile Kıbrıslı Rumlar arasındaki temas ve işbirliği artırılmalıdır. Bugünden yapılabilecekler arasında, eğitimden başlayarak barış kültürü aşılamak, tarih kitaplarını karşı tarafı düşmanlaştırmayan bir dille yeniden ele almak sayılabilir. Gençlerimizin adanın diğer yarısını tanımasını teşvik edeceğiz; iki toplumlu kültürel ve sportif etkinlikleri, gençlik değişim programlarını destekleyeceğiz. **Yeşil Hat** üzerindeki geçiş noktalarının sayısını ve işlevselliğini artırmak da önceliklerimizdendir. Yeni geçiş kapılarının açılması (örneğin Lefkoşa'da Dereboyu/Lokmacı dışında Mağusa ve Lefke bölgelerinde) insanların etkileşimini kolaylaştıracaktır. İki toplumun birlikte kullanabileceği ortak alanlar, projeler geliştirilmeli; örneğin çevre korunması, suçla mücadele, sağlık (salgın hastalıklar vb.) gibi konularda **iki toplumlu komiteler**in çalışmalarına destek verilecektir. Böylece, toplumlar arası güveni adım adım inşa ederek, barışı kağıt üzerindeki bir anlaşmadan toplumsal bir uzlaşıya dönüştüreceğiz.

Garantörlük ve Güvenlik: Kıbrıs'ın güvenlik başlığı, halkımız için hassas bir konudur. Yaşadığımız bölgede ve dünyadaki gelişmeler güvenlik ihtiyacının ne kadar haklı bir ihtiyaç olduğunu yeniden göstermektedir. TDP, güvenlik ihtiyacımız ile diğer tarafın güvenlik endişelerini dengeleyen, çağın koşullarına uygun yaratıcı formüllere açık bir tutum içindedir. İki toplumun da kendini güvende hissedeceği bir düzen amaçlanmalıdır. Bu bağlamda, olası bir çözümde güvenlik sisteminin kademeli olarak yenilenmesi söz konusu olabilecektir. Mevcut garantörlük sistemi tarihseldir; ancak 1960'daki koşullar ile günümüz koşulları farklıdır. Crans Montana'daki zirvede gündeme gelen çok aşamalı bir güvenlik mekanizması buna bir örnektir. Tüm bu konular, tarafların karşılıklı rızasıyla ve garantörlerin de onayıyla şekillenecektir.

Önemli olan, halkımızın kendini güvende hissederken, komşu toplumun da kendini tehdit altında görmeyeceği bir dengeyi yakalamaktır.

Uluslararası İlişkiler ve AB ile Bütünleşme: Çözüm hedefimiz, Kuzey Kıbrıs Türk toplumunu uluslararası toplumun saygın bir üyesi haline getirme arzusuyla da ilgilidir. TDP, çözüm yönünde ilerlerken dünyayla ilişkilerimizi geliştirmeyi savunur. Avrupa Birliği bizim doğal ailemizin bir parçasıdır; federal çözümle birlikte birleşik Kıbrıs'ın AB içinde alacağı yer, toplumumuzun refahına ve haklarına güç katacaktır. Bu nedenle bugünden Avrupa kurumlarıyla diyaloğu artıracağız, **AB müktesebatına uyum** çalışmalarını hızlandıracağız. Çözüm olması halinde AB'nin getireceği fırsatlara (daha güçlü ekonomi, serbest dolaşım, AB fonları gibi) toplumumuzu hazırlamak için teknik çalışmaları destekleyeceğiz. Çözüme giden yolda, uluslararası alanda sesimizi duyurmak da önemlidir. Kıbrıslı Türklerin dünyadan izolet edilmesinin toplumumuza haksızlık olduğunu her platformda anlatmayı sürdüreceğiz. Yurt dışındaki soydaşlarımız ve diasporamızla ilişkileri güçlendirerek haklı davalarımız için lobi faaliyetlerini yoğunlaştıracağız.

Halen tanınmamış olmamız, dünyayla temaslarımızın tamamen kopuk kalması anlamına gelmemelidir. TDP, mevcut durumda da **paradiplomasi** yöntemleriyle uluslararası örgütler ve diğer ülkelerle ilişki imkanlarını sonuna kadar zorlayacaktır. Akademik, kültürel ve sportif alanda gençlerimizin dünya ile buluşması önündeki engelleri kaldırmak için projeler geliştireceğiz. Türk Ajansı Kıbrıs (TAK) ve dünyada bilinen platformlar, ve sosyal ağlar ile vasıtasıyla sesimizi uluslararası kamuoyuna duyuracağız. **Sosyalist Enternasyonal** üyesi bir parti olarak uluslararası sosyal demokrat hareketle bağlarımızı güçlendirip, Kıbrıs Türk halkının barış ve çözüm iradesini dünyaya aktaracağız. Çözüm isteyen, bunun için çabalayan bir Kıbrıs Türk toplumunun dünyadaki kabulü de daha olumlu olacaktır.

Sonuç olarak, Kıbrıs'ta barış ve çözüm, geleceğe bırakacağımız en değerli miras olacaktır. TDP, çözüm hedefinden asla vazgeçmeyecek, sırf statükoyu sürdürmek uğruna gelecek hayallerimizden ödün vermeyecektir. Kıbrıslı Türkler bu adanın ortağıdır. Kimsenin bu haktan vazgeçme lüksü olamaz. Barış içinde, birleşik bir Kıbrıs'ta kimliğimizle, özgürlüğümüzle yaşayacağımız günler için kararlılıkla çalışacağız.

> ***TDP, çözüm hedefinden asla vazgeçmeyecek, sırf statükoyu sürdürmek uğruna gelecek hayallerimizden ödün vermeyecektir.***



4

Ekonomik Adalet ve Üretim Temelli Büyüme

İyi Gelecek, üreterek zenginleşen ve emeğin hakkını koruyan adil bir ekonomi ile gelecek.

Kuzey Kıbrıs'ta sahil şeridindeki bir kasaba manzarası. TDP, sürdürülebilir turizm ve üretim odaklı ekonomi politikalarıyla bu güzellikleri koruyarak kalkınmayı hedeflemektedir.

Kuzey Kıbrıs ekonomisinin sürdürülebilir, kendi kendine yeterli ve adil bir yapıya kavuşturulması TDP'nin temel hedeflerindendir. Ekonomik adalet, gelir dağılımının iyileştirilmesi, fırsat eşitliğinin sağlanması ve emeğin hakkının korunması demektir. Bugün toplumumuz yüksek hayat pahalılığı, işsizlik, düşük ücretler ve yapısal bağımlılıklar gibi ciddi ekonomik sorunlarla karşı karşıyadır. TDP, bu sorunları aşmak için üretim odaklı bir kalkınma modeli benimseyecektir. Tüketimi borçlanarak finanse eden ve dış yardımlara bel bağlayan mevcut yapı yerine, kendi kaynaklarımızı harekete geçiren, üreterek zenginleşen bir ekonomik düzen kurmak istiyoruz. Bu doğrultuda, tarımdan sanayiye, turizmden enerjiye tüm sektörlerde planlı bir kalkınma hamlesi başlatacağız.

ÖNE ÇIKANLAR

- Asgari ücret ve maaşlarda enflasyona karşı otomatik endeksleme
- Temel tarım ürünlerinde üreticiye alım garantisi ve taban fiyat
- Üretim ve tüketim kooperatiflerinin yeniden canlandırılması
- Çatılara güneş paneli ve elektriğin en az %50'si yenilenebilir kaynaklardan
- Kendi işini kuran gençlere hibe ve düşük faizli kredi

Makroekonomik İstikrar ve Mali Disiplin: Ekonomik büyümenin sağlıklı temellere oturması için makroekonomik istikrar şarttır. Yüksek enflasyon ve kur dalgalanmaları, halkımızın alım gücünü eritmekte ve geleceğe dair belirsizlik yaratmaktadır. TDP, **istikrarlı fiyatlar ve öngörülebilir bir ekonomi** için gereken tedbirleri alacaktır. Türk Lirası kullanan ekonomimizin maruz kaldığı yüksek enflasyon etkisini azaltmak amacıyla, maliye politikaları ve yapısal önlemlerle iç piyasada dengeyi sağlayacağız. Temel gıda, yakıt, elektrik gibi yaşamsal ürün ve hizmetlerde fiyat istikrarı için vergi düzenlemeleri ve gerekirse sübvansiyonlar uygulanacaktır. Asgari ücreti ve maaşları enflasyona karşı korumak için **otomatik endeksleme** sistemi getirilerek alım gücünün düşmesi engellenecektir.

Mali disiplini sağlamak da temel önceliklerimizden biri olacak. Kamu harcamalarında israfa son verilecek, bütçe açıklarını kronik hale getiren uygulamalar terk edilecektir. Vergi tabanı genişletilip vergi adaleti tesis edilerek, devlet gelirleri artırılırken düşük gelirli kesimlerin vergi yükü hafifletilecektir. **Gelir vergisinde adaletli dilimler** oluşturularak çok kazananların daha fazla katkı yapması sağlanacak; lüks tüketim ve servet unsurlarından alınan vergiler (örneğin yüksek değerli taşınmaz vergisi) artırılacaktır. Buna karşın temel ihtiyaç maddelerindeki dolaylı vergiler ve düşük gelirliler üzerindeki vergi yükü azaltılacaktır. Kayıt dışı ekonominin vergide yarattığı kayıpları önlemek için sıkı denetim ve teşvik politikaları birlikte yürütülecektir. Örneğin, işletmelere vergi indirimleri karşılığında istihdam bildirimini tam yapma şartı getirilecek; POS cihazı, e-fatura kullanımı yaygınlaştırılarak ticari işlemler kayıt altına alınacaktır. **Kamu maliyesinde şeffaflık** sağlanacak, bütçe harcamaları

kalem kalem halkla paylaşılacaktır. Bütçe süreçlerine sivil toplumun katılımı teşvik edilecek, böylece kaynakların nereye harcandığı toplumsal denetime açık olacaktır. Kamu borç yönetiminde şeffaflık sağlanacak ve borçlanma mümkün olduğunca azaltılarak, gelecek nesillerin sırtına yük bırakılmayacaktır.

İstihdam, Ücretler ve Emek Hakları: Ekonomik adaletin önemli bir boyutu da **emekçilerin korunması** ve işsizliğin azaltılmasıdır. TDP, emeğin hak ettiği değeri alması gerektiğine inanır. Bu doğrultuda **asgari ücreti**, gerçek enflasyon ve hayat pahalılığı dikkate alınarak yılda birden fazla güncelleyebilecek bir sisteme geçeceğiz. Hedefimiz, asgari ücretin insanca yaşam düzeyine çekilmesi ve açlık sınırının kesinlikle üzerinde tutulmasıdır. Özel sektörde sendikalaşmanın önündeki engeller kaldırılacak, sendikal örgütlenme teşvik edilecektir. Toplu iş sözleşmesi hakkı yasal güvenceye kavuşturulacak; sendikasız çalışanların da temel hakları (ücretli izin, mesai ücreti, tazminat vb.) devlet tarafından sıkı şekilde denetlenecektir. İş yerlerindeki işçi sağlığı ve iş güvenliği kurallarının uygulanması titizlikle takip edilecek, bu kurallara uymayan işverenlere caydırıcı yaptırımlar uygulanacaktır. **Kayıt dışı işçilikle** etkin mücadele edilecek; ülkemizde çalışan yabancı uyruklu işçiler dahil herkesin kayıtlı, sigortalı ve güvenceli çalışması sağlanacaktır. Çalışma Bakanlığı bünyesinde daha fazla müfettiş istihdam ederek denetimler artırılacaktır.

İşsizliği azaltmak ve özellikle gençlerimize istihdam yaratmak temel önceliğimizdir. Bunun için bir yandan kamuda ihtiyaç olan alanlara adil ve şeffaf alımlar yapılırken, esasen özel sektörde yeni iş olanakları yaratılmasını sağlayacağız. **Teşvik politikaları** ile işverenlerin yeni istihdam yaratması özendirilecek; belirli bir süre için genç veya kadın istihdam eden işletmelere sigorta prim desteği gibi kolaylıklar sunulacaktır. Girişimciliği desteklemek üzere, kendi işini kurmak isteyen gençlere hibe ve düşük faizli kredi programları uygulanacaktır. Özellikle yenilikçi ve katma değerli sektörlerde start-up'lar, teknoparklar kurulması teşvik edilecek, bu sayede **beyin göçünü** tersine çevirme hedeflenecektir. Gençlerimize ve işsiz vatandaşlarımıza yönelik **mesleki eğitim ve yeniden eğitim programları** düzenleyerek, iş gücü piyasasında ihtiyaç duyulan alanlarda nitelikli eleman yetişmesini sağlayacağız. Örneğin turizm, bilişim, yenilenebilir enerji teknisyenliği, bakım hizmetleri gibi sektörlere yönelik hızlandırılmış kurslar ve sertifika programları açılacaktır. İş-Kur benzeri aktif işgücü politikası kurumları güçlendirilerek iş arayan ile işveren buluşturulacak, staj ve çıraklık programları yaygınlaştırılacaktır.

Emeğin korunması bağlamında, **sosyal diyalog mekanizmaları** da etkin işleyecektir. Üçlü karar mekanizmaları (hükümet-işçi-işveren temsilcileri) düzenli toplanacak; çalışma hayatını ilgilendiren yasal düzenlemeler bu diyalog ortamlarında olgunlaştırılacaktır. Emekli vatandaşlarımızın refahı

da ekonomik adaletin bir parçasıdır. Emekli maaşlarının enflasyon karşısında erimesine izin verilmeyecek, intibak yasalarıyla eski emeklilerin maaşları iyileştirilecektir. Prim sisteminin sürdürülebilirliği sağlanırken, kimsenin yoksulluk sınırı altında emekli maaşı almaması temel ilkemiz olacaktır.

Üretim Odaklı Kalkınma: TDP'nin ekonomi politikası, verimli **üretimi teşvik etmek** üzerine kuruludur. Küçük ölçekli ve dışa bağımlı yapımızı değiştirmek için yerli üretimi her alanda destekleyeceğiz. Tarım, sanayi, teknoloji ve hizmet sektörlerinde üretkenliği bu sektörlerin birbirlerini destekleyecek şekilde artırarak ithalata bağımlılığı azaltmayı ve ihracatı mümkün kılmayı amaçlıyoruz. **Planlı ekonomi** Katılımcı bir yaklaşımı, devlet sektörel planlar yapacak ve yatırım yönlendirici rol üstlenecektir. Örneğin, tarımda hangi ürünlerin stratejik olduğu belirlenecek, bu ürünlerde kendine yeterlilik sağlanana dek devlet desteği yoğunlaştırılacaktır. Gıda güvenliği sağlamak, hem ekonomik hem sosyal önceliğimizdir.

Temel tarım ürünlerinde (örneğin süt, et, patates, narenciye, tahıl vb.) kendi kendimize yeter hale gelmek ve piyasayı istikrarlı tutmak için gerekirse üreticiye alım garantisi verilecek, taban fiyat uygulamaları hayata geçirilecektir. **Kooperatifçilik** bu stratejide kilit önemdedir. TDP, geçmişte ülkemizde başarılı örnekleri görülen üretim ve tüketim kooperatiflerini yeniden canlandıracaktır. Küçük ölçekli üreticilerin kooperatif çatısı altında birleşerek pazarlık gücü kazanmalarını sağlayacak, kooperatiflere düşük faizli kredi ve vergi muafiyetleri gibi teşvikler sunacağız. Tarım Kredi Kooperatifleri, Süt Kooperatifleri, Tüketim Kooperatifleri gibi yapılar aracılığıyla hem üretici korunacak hem de tüketici daha uygun fiyatla ürün alabilecektir.

Girişimcilik ve ticaret: TDP, dünyadaki yeni ekonomik anlayışlar çerçevesinde rekabet edebilirliği, genç girişimciliği ve inovasyonu destekleyecektir. Yerel ve yabancı yatırımların bu amaca hizmet edecek şekilde kurgulanması için girişim başlatılacaktır. Bu çerçevede yıllar önce bu amaçla kurulan YAGA benzeri yapıların yeniden gözden geçirilmesi, ülke ihtiyaçlarına uygun yatırımların sağlanması, dar ve orta gelirli tüketicileri gözetecek bir ticaret politikası geliştirilmesi TDP'nin önceliği olacaktır. Ülkemizdeki işletmelerin büyük çoğunluğunun aile işletmeleri ve KOBİ'ler olduğundan hareketle, iş yapabilmenin önündeki engellerin azaltılması, genç girişimciliğin teşvik edilmesi, aile şirketlerinin kurumsallaştırılması, adil rekabeti bozacak unsurların üzerine gidilmesi, belli sektörlerde yaşanan monopol oluşumlar yerine adil rekabet şartlarının oluşturulması yoluna gidilecektir. İşletmelerin vergi ve diğer yasal yükümlülüklerini devlet dairelerine gitmeden, çevrim içi modellerle yapabilmelerinin yolunu açarak, gerek girişimcilik kolaylaştırılacak, gerekse kayıt dışı ekonominin engellenmesi için gerekli koşullar sağlanacaktır. İş dünyası ve esnaf odalarıyla sağlıklı bir

diyalog kurulacak, çalışan haklarını gözeten; adil rekabet, sürdürülebilir bir ekonomi ve verim odaklı bir ticaret hayatının oluşturulması sağlanacaktır. Piyasayı ucuzlatacak, Güney ekonomisiyle rekabet edebilme koşullarını artıracak, sektörlere girişi kolaylaştıracak, çalışan haklarını gözeten, sürdürülebilir bir çevre odaklı iş yaşamı desteklenecektir.

4

Tarım ve Hayvancılığın Geliştirilmesi: Tarım sektörü, ülkemizin hem geleneksel geçim kaynağı hem de stratejik alanlarından biridir. TDP, **Tarım Master Planı** hazırlayarak uzun vadeli politikalarla tarımı ayağa kaldıracaktır. Çiftçilerimizin girdi maliyetlerini düşürmek için mazot, gübre, tohum, yem gibi kalemlerde destekler artırılacak; bu destekler planlı üretim şartına bağlanarak piyasadaki arz-talep dengesi korunacaktır. **Modern sulama teknikleri** yaygınlaştırılarak suyun verimli kullanılması sağlanacak; Türkiye'den gelen suyun tarımsal üretimde etkin değerlendirilmesi için altyapı yatırımları (ana dağıtım hatları, göletler, damla sulama sistemleri) hızlandırılacaktır. Tarımda ürün çeşitliliğini artırmak amacıyla Ar-Ge destekleri verilecek, Üniversitelerimizin ziraat birimleriyle iş birliği içinde bölgeye uygun katma değeri yüksek yeni ürünlerin ekimi teşvik edilecektir. Örneğin tıbbi aromatik bitkiler, seracılık, organik tarım alanlarında üreticilere eğitim ve başlangıç desteği sağlanacaktır. **Organik tarım** ve iyi tarım uygulamaları için sertifikasyon sistemi getirilecek, böylece ürünlerimizin kalitesi hem iç piyasada hem olası ihracat pazarlarında yükselecektir.

Hayvancılık sektöründe de kendi yemimizi mümkün olduğunca üretmeye yönelip yem ithaline bağımlılığı azaltacağız. Mera ıslah projeleriyle otlatma alanlarını genişletecek, silajlık ekim ve yem bitkisi üretimini teşvik edeceğiz. Küçükbaş hayvancılık (koyun-keçi) özellikle desteklenerek hem geleneksel hellim/halloumi hammaddesi sağlanacak hem de kırsalda istihdam korunacaktır. Hellimin coğrafi işaret tescili (AB'de) alındığı göz önüne alındığında, bu ürünü ihracat kalemine dönüştürmek için kalite standartlarına uygun üretim yapan mandıralar desteklenecek, üreticiler kooperatifler aracılığıyla hem iç hem dış pazarda korunacaktır. Veteriner hizmetleri güçlendirilerek, hayvan hastalıklarıyla mücadele programları uygulanacak, kayıtlı ve sağlıklı hayvan varlığı arttırılacaktır. Et ve süt üreticilerinin emeğinin karşılığını alabilmesi için **fiyat istikrar fonu** gibi mekanizmalar devreye alınacak; et-süt piyasasında spekülatif fiyat dalgalanmaları önlenecektir.

Tarım ve hayvancılığın genç kuşaklar için cazip hale getirilmesi de önemlidir. Bu amaçla kırsal kalkınma programları uygulanacak; köylerde yaşayan genç çiftçilere hibeler, ekipman destekleri sağlanarak üretime katılımları teşvik edilecektir. Kırsal kesimde yaşam standardını yükseltmek için altyapı (yol, internet, sulama, elektrik) yatırımları yapılacak, böylece tarımsal üretim için elverişli bölgeler boşalmaktan kurtulacaktır. **Toprak reformu** niteliğinde adımlarla, kamunun atıl

arazileri üretime kazandırılmak üzere gerekirse topraksız veya az topraklı çiftçilere kiralanacak ya da tahsis edilecektir. Tüm bu politikalarla hedefimiz, halkımızın gıda egemenliğini sağlamak, dışa bağımlı değil kendi kendine yeten bir tarım sektörüne ulaşmaktır.

Sanayi ve KOBİ'lerin Desteklenmesi: KKTC ekonomisinde imalat sanayi sınırlı olsa da, belirli niş alanlarda sanayimizi geliştirme potansiyeli mevcuttur. TDP, **küçük ve orta boy işletmeleri (KOBİ)** kalkınmanın belkemiği olarak görmektedir. Sanayi sektöründe özellikle gıda işleme, inşaat malzemeleri, mobilya, tekstil gibi alanlarda faaliyet gösteren KOBİ'lere düşük faizli kredi, yatırım teşviki, vergi indirimi gibi destek paketleri sunulacaktır. Organize sanayi bölgelerinin alt yapısı iyileştirilecek, enerji maliyetlerini düşürmek için bu bölgelerde yenilenebilir enerji projeleri (örneğin çatı güneş panelleri) teşvik edilecektir. Üretimde kaliteyi artırmak için standardizasyon ve sertifikasyon kuruluşları desteklenecek, yerli ürünlerimizin kalitesinin belgelenmesi ve rekabet gücünün artması sağlanacaktır. **Dijital dönüşüm**, sanayi ve KOBİ'ler için de kritik önemdedir: İşletmelerin dijital çağa uyum sağlaması, e-ticaret kapasitelerini geliştirmesi için eğitim ve danışmanlık programları başlatacağız.

Sanayicilerimizin en büyük sorunlarından biri olan pazar bulma konusunda devlet destekli girişimler olacak: Türkiye ve üçüncü ülke pazarlarında ticaret ofisleri ve fuar katılımları ile ürünlerimizin tanıtımı yapılacak. Kuzey Kıbrıs'ta üretilen ürünlerin yurt dışında kabul görmesi için "Made in North Cyprus" imajını güçlendirecek adımlar atılacak, kalite ve güven vurgusu yapılacaktır. İhracatı teşvik amacıyla ihracat yapan şirketlere nakliye destekleri, gümrük işlemlerinde kolaylıklar gibi uygulamalar devreye girecektir. Ayrıca **Yeşil Hat Ticareti** kapsamındaki fırsatları genişletmek için Kıbrıs Rum tarafı ve AB ile diyaloğa açık olacağız; üreticilerimizin Güney'e ve AB'ye satış yapabilmesi önündeki engelleri kaldırmak için çalışacağız. Orta vadede, çözüm durumunda AB gümrük birliği ve tek pazarına entegrasyona hazırlık için bugünden sanayicilerimizi bilgilendirecek ve teknik destek vereceğiz.

Turizm ve Sürdürülebilir Kalkınma: Turizm sektörü, Kuzey Kıbrıs ekonomisinin lokomotiflerinden biridir. Ancak bugüne kadar turizm potansiyelimiz tam olarak değerlendirilememiş, sektör genellikle büyük oteller ve casinolar etrafında şekillenmiştir. TDP, **sürdürülebilir ve çeşitlendirilmiş turizm** anlayışını hayata geçirecektir. Ülkemizin tarihsel, doğal ve kültürel zenginliklerini ön plana çıkaran bir turizm politikası izleyeceğiz. Karpaz Yarımadası, Girne tarihi limanı, Lefkoşa Surlariçi, Güzelyurt'un doğal güzellikleri, Gazimağusa'nın antik ve ortaçağ mirası gibi farklı bölgelerimize özgü temaları geliştirerek her bölgenin kalkınmasına katkı sağlayacak turizm modelleri oluşturacağız. Kitle turizminin ötesine geçip **eko-turizm, agro-turizm, kültür turizmi, sağlık turizmi, eğitim turizmi** gibi alanlara yöneleceğiz. Örneğin Karpaz

bölgesinde doğa yürüyüşleri, kuş gözlemi, organik çiftlik deneyimi gibi eko-turizm faaliyetlerini teşvik edeceğiz. Güzelyurt-Lefke bölgesinde kültürel miras ve eko-turizm rotaları oluşturacağız. Sağlık turizmi kapsamında sıcak su kaplıcalarımız, kaliteli sağlık hizmeti altyapımız ve rehabilitasyon merkezleriyle özellikle bölge ülkelerinden ziyaretçi çekmeyi planlayacağız.

Turizmde **çevreyi ve kültürel dokuyu korumak** temel ilkemiz olacak. Turistik yatırım projeleri, çevresel etki değerlendirmesi (ÇED) süreçlerinden tavizsiz geçecek; deniz kıyıları, ormanlar ve özel ekosistemler turizm uğruna tahrip edilmeyecek. Yeni büyük ölçekli otel yatırımlarında, belirlenecek bölgesel planlar ve ihtiyaç analizleri esas alınacak; kontrolsüz betonlaşmaya izin verilmeyecektir. Mevcut otellerin ve işletmelerin ise kaliteli hizmet sunmaları, çalışan haklarına saygı göstermeleri ve çevre standartlarına uymaları sağlanacaktır. Küçük ölçekli turizm işletmelerine (butik otel, pansiyon, restoran vb.) kredi ve hibe gibi desteklerle yaygınlık kazandıracağız; turizm gelirlerinin sadece büyük sermayeye değil, esnafa ve köy halkına da yansımasını istiyoruz. **Alternatif turizm** olarak spor, kongre ve festival turizmine odaklanacağız: Kuzey Kıbrıs'ın iklimi ve doğal yapısı, yıl boyu spor kampları (örneğin futbol, atletizm), bisiklet turları, maratonlar için uygundur; bu alanlarda uluslararası etkinlikler çekmeye çalışacağız. Üniversitelerimizin varlığı bir avantaj; eğitim turizmi potansiyelini kaliteli öğrenci çekerek ve akademik etkinlikler düzenleyerek geliştireceğiz. Ayrıca kültürel festivaller (müzik, tiyatro, belgesel film festivalleri gibi) ile hem turizmi canlandırmak hem de kültür-sanat hayatını zenginleştirmek mümkün olacaktır.

Enerji ve Doğal Kaynaklar: Ekonomimizin rekabet gücü büyük ölçüde enerji maliyetlerine bağlıdır. Bugün elektrik üretimimiz pahalı ve çevre kirliliğine yol açan kaynaklara dayalıdır. TDP, enerjide **yenilenebilir ve temiz kaynaklara geçişi** hızlandıracaktır. Güneş enerjisi, ülkemizin en bol ve temiz kaynağıdır. Çatılara güneş paneli projesini devlet desteğiyle yaygınlaştıracağız; hanelerin ve işletmelerin kendi elektriğini üretmesi teşvik edilip fazla enerjiyi şebekeye satmasının önü açılacaktır. Büyük ölçekli güneş tarlaları ve rüzgar enerjisi santralleri için kamu-özel iş birliği modelleri geliştirilecek, gereken mevzuat düzenlemeleri hızla yapılacaktır. Enerji çeşitliliğini sağlamak ve arz güvenliğini arttırmak için Türkiye ile enterkonnekte elektrik kablo bağlantısı projesini teknik ve ekonomik fayda temelinde değerlendireceğiz. Eğer bu proje çevresel ve ekonomik olarak yapılabilir ise, Kuzey Kıbrıs'ın elektrik ihtiyacı kesintisiz ve uygun fiyatlı şekilde karşılanabilecek, hatta ileride Avrupa'ya enerji ihracı bile gündeme gelebilecektir. Ancak, enerji alanında dışa bağımlılığı azaltmanın en kalıcı yolu kendi yenilenebilir kaynaklarımıza yatırım yapmaktır. Hedefimiz orta vadede elektriğimizin en az %50'sini güneş ve rüzgar gibi yenilenebilir kaynaklardan elde etmektir.

Enerji verimliliği de üzerinde duracağımız bir konudur. Binalarda ısı yalıtımı, verimli aydınlatma sistemleri, kamuya ait binalarda güneş enerjili su ısıtma gibi uygulamalar teşvik edilecek; enerji tasarrufu ile hem çevreye hem ekonomiye katkı sağlanacaktır. Ulaşımda elektrikli araçların kullanımını yaygınlaştırmak için şarj altyapısı kurulacak, elektrikli araçlardan alınan vergiler azaltılacaktır. Bu sayede fosil yakıta bağımlılık ve karbon emisyonları azalırken, halkımız daha düşük enerji maliyetlerinden faydalanacaktır.

Doğal kaynakların yönetiminde şeffaf ve kamu yararını gözeten bir anlayış benimsenecek. Su kaynaklarımızın verimli kullanımı kritik önemdedir: Türkiye'den gelen suyun adil dağılımı ve israf edilmeden kullanımı sağlanacaktır. Tarımsal sulamada bu suyun en makul fiyatlarla çiftçiye ulaştırılması, aynı zamanda suyun boşa akmaması için modern sulama tekniklerinin şart koşulması planlanmaktadır. Yeraltı su kaynaklarının aşırı kullanımını engellemek için sıkı denetim ve gerekirse kısıtlama getirilecek, **su kuyuları** kayıt altına alınacaktır. Maden ve taş ocakları gibi faaliyetler, çevreye zarar vermeyecek şekilde düzenlenecek; özellikle geçmişte büyük çevre tahribatına yol açmış Lefke bölgesindeki eski maden sahalarının (CMC gibi) rehabilitasyonu için uluslararası uzmanlarla çalışılacak, bu konuda kaybedilen zaman telafi edilecektir.

Kamu Yatırımları ve Altyapı: Ülkemizin ekonomik büyümesini tetikleyecek önemli faktörlerden biri de akılcı **kamu yatırımları**dır. Ulaşım altyapısı, haberleşme altyapısı, sulama ve enerji altyapıları geliştikçe özel sektör de gelişir, yatırım gelir. TDP, rant odaklı ve plansız projeler yerine, stratejik altyapı yatırımlarına kaynak ayıracaktır. Karayollarımızın durumu hem ekonomik verimlilik hem can güvenliği açısından ele alınacak; yol bakım-onarım çalışmaları sürekli hale getirilecek, özellikle **trafik güvenliği** artırılacaktır. Duble yolların eksik kalan kısımları tamamlanacak, tehlikeli virajlar ve kavşaklar düzenlenecektir. Trafik kazalarını önlemek için yol kalitesini iyileştirmenin yanı sıra **denetimleri ve cezaları** caydırıcı şekilde artıracağız; aşırı hız, alkollü araç kullanımına karşı taviz vermeyeceğiz. Kent içi ulaşımlarda toplu taşıma sistemlerini güçlendireceğiz: Yeni otobüs güzergahları, modern otobüs filoları devreye sokularak hem vatandaşın ucuz ve güvenli ulaşımı sağlanacak hem de trafikteki özel araç sayısı azaltılacaktır. Özellikle Lefkoşa-Girne-Gazimağusa üçgeninde düzenli ve sık toplu taşıma hatları kurulacak, öğrenciler ve çalışanlar için alternatif ulaşım seçenekleri sunulacaktır.

Haberleşme altyapısında dünya standartlarını yakalamayı hedefliyoruz. **İnternet erişimi** günümüzde temel altyapı haline gelmiştir; fiber optik altyapıyı tüm bölgelere yaymak ve yüksek hızlı, kesintisiz interneti her haneye ulaştırmak için kamu öncülüğünde yatırımlar planlanacaktır. Mobil iletişimde 5G teknolojisine geçiş için gerekli frekans planlamaları

ve altyapı izinleri hazırlanacak, operatörlerle iş birliği içinde bu teknolojiler halkımızın kullanımına sunulacaktır. Dijital ekonomiye altlık oluşturacak bu adımlar, hem vatandaşın yaşam kalitesini artıracak hem de bilişim sektörünün gelişmesine imkan verecektir.

4

Sanayi bölgeleri, limanlar, telekomünikasyon gibi alanlarda kamu yatırımlarını planlarken, bunların ekonomiye çarpan etkisi gözetilecektir. Örneğin Mağusa Limanı'nın modernizasyonu, deniz ticaretimizin gelişmesi için önemlidir; bu konuda uluslararası hukuk engelleri de düşünülerek, çözüm perspektifiyle AB finansmanı dahil seçenekler değerlendirilecektir. Ercan Havalimanı'nın uluslararası uçuşlara açılması nihai hedefimiz olmakla birlikte, bu gerçekleşene kadar mevcut hattın rekabetçi olması için farklı havayollarını ve seferleri teşvik edeceğiz, bilet fiyatlarını düşürecek adımları atacağız.

Tüm ekonomik programlarımızda nihai hedef, **insan onuruna yaraşır bir yaşam standardını** toplumun geneline yaymaktır. Ekonomik büyüme tek başına yeterli değildir; önemli olan bu büyümenin meyvelerinin adil paylaşılması, refahın tabana yayılmasıdır. TDP, "bireysel değil toplumsal menfaati öngören" bir ekonomik vizyonla yapısal sorunlara çözüm üretecek projelerle halkın karşısına çıkmaktadır. Ekonomide kendi kendimize yetebilen, üreterek zenginleşen, emeğiyle hakça kazanan insanların ülkesi için çalışacağız.

> ***Ekonomide kendi kendimize yetebilen, üreterek zenginleşen, emeğiyle hakça kazanan insanların ülkesi için çalışacağız.***



5

Sosyal Devlet ve Eşit Fırsatlar

İyi Gelecek, Genel Sağlık Sigortası ve kimseyi geride bırakmayan sosyal devlet ile gelecek.

5

TDP'nin siyasal anlayışının merkezinde sosyal devlet ilkesi bulunmaktadır. Sosyal devlet, vatandaşların temel ihtiyaçlarını eşit ve erişilebilir biçimde karşılamayı taahhüt eden devlettir. Eğitim, sağlık, barınma ve sosyal güvenlik gibi hizmetler bir ayrıcalık değil, herkes için vazgeçilmez haklardır. Kuzey Kıbrıs'ta toplumsal yapının güçlenmesi, refahın adil paylaşılması ve yoksulluğun önlenmesi için sosyal politikaları kararlılıkla uygulayacağız. Hiçbir yurttaşımızın aç ve açıkta kalmamasını, herkesin insana yakışır bir yaşam sürmesini sağlamak devletin başlıca görevidir. TDP, "kimseyi geride bırakmama" prensibiyle hareket ederek eşit fırsatlar toplumu inşa etmeyi amaçlar.

ÖNE ÇIKANLAR

- Genel Sağlık Sigortası
- Her mahalle ve köyde aile sağlığı merkezi
- Girne ve İskele'ye tam teşekküllü yeni devlet hastaneleri
- Çocuk başına düzenli nakit desteği içeren Aile Destek Paketi
- Kamu arazilerinde dar gelirliler için sosyal konut projeleri

Eğitimde Fırsat Eşitliği: Her çocuğun kaliteli eğitime erişim hakkı vardır. Kuzey Kıbrıs'ta eğitim ücretsiz ve kamusal bir hizmet olarak, en iyi şekilde sunulmalıdır. Okul öncesinden üniversiteye kadar eğitimin tüm kademelerinde fırsat eşitliğini sağlamak önceliğimizdir. İkamet edilen bölge, ailenin gelir durumu veya sosyo-ekonomik arkaplanı, çocuklarımızın iyi eğitim almasına engel teşkil etmemelidir. Bu amaçla, **Devlet okullarının** altyapı ve donanım eksikleri hızla giderilecek; bütün okullarda çağdaş standartlarda sınıflar, laboratuvarlar, kütüphaneler ve spor alanları bulunması sağlanacaktır. Kırsal kesimde veya dezavantajlı bölgelerdeki okullara pozitif ayrımcılık yapılarak ek kaynak ve öğretmen desteği verilecektir. Maddi zorluk yaşayan ailelerin çocuklarına eğitim hayatı boyunca destek sunulacak: Ücretsiz ders kitabı, öğle yemeği, kırtasiye malzemesi temini ve gerekirse okul ulaşımının ücretsiz sağlanması gibi adımlarla hiçbir çocuğun yoksulluk nedeniyle eğitimden kopmasına izin verilmeyecektir. Özel gereksinimli çocukların eğitimi için **kaynaştırma eğitimi** ve özel eğitim merkezleri güçlendirilecek, her çocuğun yeteneğine ve ihtiyacına göre eğitim alması mümkün kılınacaktır.

Üniversite düzeyinde, başarılı fakat maddi imkanı kıt öğrencilere yönelik burs programları genişletilecektir. Her gencin yükseköğrenime devam edebilmesi için **karşılıksız burslar, öğrenim kredileri** ve uygun yurt imkanları sunulacak; "parası olan okur" anlayışı yerine "başarılı olan okur" anlayışı hakim kılınacaktır. Kamu üniversiteleri güçlendirilip yaygınlaştırılırken, özel üniversitelerin de burs kontenjanları artırmaları için teşvikler ve gerekirse yasal yükümlülükler getirilecektir. Eğitim, toplumsal mobilitenin anahtarıdır; TDP, eğitim yoluyla yoksul ailelerin çocuklarının daha iyi bir geleceğe ulaşabileceği bir sistem kurmayı hedefler.

Genel Sağlık Sigortası ve Sağlık Hizmetleri: Sağlık, bir insan hakkıdır ve herkes kaliteli sağlık hizmetine ücretsiz veya karşılanabilir koşullarda erişebilmelidir. TDP, Kuzey Kıbrıs'ta **Genel Sağlık Sigortası** sistemini hayata geçirecektir. Bu sistem ile her vatandaşa, gelirine ve statüsüne bakılmaksızın, kapsamlı bir sağlık güvencesi sağlanacaktır. Türkiye'de 2000'li yıllarda uygulanan Sağlıkta Dönüşüm Programı ile herkesin sağlık sigortası kapsamına alınması, hizmetlerde memnuniyetin %39'dan %75'e çıkması gibi başarılar elde edilmiştir. Biz de benzer şekilde, sosyal sigortalar, devlet ve özel sağlık hizmetlerini bütünleştiren bir modeli kuracağız. Genel Sağlık Sigortası Fonu oluşturularak çalışanlardan, işverenlerden ve devlet katkısından oluşan kaynak havuzu yönetilecek; herkesin temel sağlık paketi bu fondan karşılanacaktır. Hiçbir vatandaş maddi imkansızlık nedeniyle tedavisiz kalmayacak, "paran yoksa tedavi yok" dönemi sona erecektir. Avustralya gibi ülkelerdeki evrensel sağlık sistemlerinde görüldüğü üzere, sağlık hizmetine ihtiyaç duyan biri ücret konusunu düşünmeksizin doktora veya hastaneye gidebilmektedir. Kuzey Kıbrıs'ta da benzer bir düzeni kurmak temel hedefimizdir: Acil durumlarda veya ciddi hastalıklarda, gereken tedavi sürecinin hiçbir aşamasında hastadan ücret talep edilmeyecektir. **Medicare (genel sağlık sigortası)** benzeri bu sistem, gelir düzeyi ne olursa olsun herkesin kaliteli sağlık hizmetine erişimini güvenceleyecektir. Sağlık hizmetleri bir ayrıcalık değil, kamusal bir haktır.

> ***Hiçbir vatandaş maddi imkansızlık nedeniyle tedavisiz kalmayacak, "paran yoksa tedavi yok" dönemi sona erecektir.***

Sağlık altyapımızı güçlendirmek için kamu hastanelerine yatırımlar artırılacaktır. Mevcut hastanelerin fiziki kapasite ve donanımı geliştirilecek, yeni hastane ve sağlık merkezleri ihtiyaç olan bölgelere inşa edilecektir. Özellikle Girne ve İskele gibi nüfusu artan bölgelere tam teşekküllü yeni devlet hastaneleri planlanacaktır. Mevcut **Lefkoşa Dr. Burhan Nalbantoğlu Devlet Hastanesi** başta olmak üzere tüm ana hastanelerde yoğun bakım üniteleri, onkoloji, kalp-damar cerrahisi gibi kritik bölümler güçlendirilecek; hastaların belli tedaviler için yurt dışına gitmek zorunda kalmasının önüne geçilecektir. Türkiye ile sağlık alanındaki iş birliği devam edecek ancak kendi kapasitemizi de artıracağız: İleri seviye bazı operasyonlar veya tedaviler (organ nakli, ileri kanser tedavileri gibi) için gerekirse Türkiye ve diğer ülkelerle anlaşmalar yapılarak hastalarımızın mağduriyeti önlenecek, uzun bekleme listeleri ortadan kaldırılacaktır.

Aile hekimliği sistemini tüm ülkeye yayacağız. Her mahalle veya köyde bir aile sağlığı merkezi kurarak, vatandaşlarımızın ilk basamak sağlık hizmetini kolayca almasını sağlayacağız. Aile hekimleri sayesinde koruyucu sağlık hizmetleri (aşılama, gebelik takibi, çocuk gelişimi, yaşlı

takibi vb.) yaygınlaşacak, hastalıklar henüz başındayken tespit edilip önlenecektir. Bu aynı zamanda büyük hastanelerin yükünü azaltacaktır. Sağlıkta **önleyici hizmetlere** özellikle önem vereceğiz: Halk sağlığı kampanyaları ile sağlıklı yaşam bilinci oluşturulacak, okullarda hijyen ve sağlık eğitimi verilecektir. Bulaşıcı hastalıklara karşı güçlü bir takip ve aşılama sistemi kurulacak, COVID-19 tecrübesinden de dersler çıkararak salgın yönetimi protokolleri güncellenecektir.

Sağlık personelinin çalışma koşulları ve özlük hakları iyileştirilecek, böylece beyin göçünün önüne geçilecektir. Doktor, hemşire ve teknisyen açığını kapatmak için planlı kadro artırımları ve teşvik programları uygulanacak; genç sağlıkçıların kamuda istihdamı hızlandırılacaktır. Özel sağlık sektörünün de denetim ve iş birliği içinde çalışması sağlanacak; özel hastaneler genel sağlık sigortası sistemiyle entegre edilerek vatandaşların buralardan da ücretsiz yararlanabilmesinin önü açılacaktır. Böylece kamu-özel arasında iş birliğiyle toplam kapasite halka sunulacaktır. Ayrıca **tele-tıp** uygulamaları geliştirerek, özellikle uzak bölgelerdeki hastaların uzman hekimlere erişimini kolaylaştıracağız.

Sosyal Güvenlik ve Yoksullukla Mücadele: Sosyal devlet olmanın bir diğer boyutu, sosyal güvenlik sisteminin kapsayıcılığı ve etkinliğidir. Çalışan herkesin sosyal sigorta kapsamına alınması için kayıt dışı istihdamla mücadele ederken, mevcut sosyal güvenlik kurumlarının (Sosyal Sigortalar, İhtiyat Sandığı) mali yapısını güçlendireceğiz. Emekli maaşlarının zamanında ve tam ödenmesi için devlet gerekirse katkısını artıracak ancak öncelikle aktif sigortalı sayısını artırarak sistemin kendi kendini finanse etmesini sağlayacağız. **Emeklilik reformu** toplumla diyalog içinde ele alınacak; adil ve sürdürülebilir bir model kurulacaktır. Emeklilerin ve yaşlı nüfusun yaşam koşullarını iyileştirmek amacıyla sosyal tesisler, gündüz bakım evleri, evde bakım hizmetleri geliştirilecektir. Bakıma muhtaç yaşlılar ve özel gereksinimli bireylerler için yerel yönetimlerle iş birliği halinde evde sağlık ve bakım hizmetleri sunulacak, bu kesimlerin ailelerine destek verilecektir.

Yoksulluğu yapısal olarak azaltmak için **sosyal yardım sistemimizi** gözden geçireceğiz. Gerçek ihtiyaç sahiplerinin devlet desteğine kolay ve onur kırıcı olmayan bir süreçle ulaşabilmesi sağlanacak. Sosyal yardım miktarları, özellikle çocuklu aileler ve tek başına yaşayan yaşlılar için, insani yaşam seviyesine yükseltilecektir. **Aile Destek Paketi** adı altında, geliri belirli bir seviyenin altında kalan ailelere çocuk başına düzenli nakit desteği, gıda yardımı, yakacak yardımı gibi kalemleri içeren programlar uygulanacak. Bu yardımlar yapılırken hedeflemeyi iyi yapıp, suistimale izin vermeyecek bir takip sistemi kurulacaktır. Sosyal hizmet uzmanlarının sayısı artırılarak her mahallede ihtiyaç sahiplerinin durumu yakından izlenecek, **yoksulluk döngüsünü** kıracak

müdahaleler (eğitim desteği, istihdam bağlantıları, psikososyal destek vb.) yapılacaktır.

Barınma Hakkı: Konut hakkı da temel bir sosyal haktır. Özellikle dar gelirli vatandaşlarımızın insanca barınma koşullarına kavuşması için devlet gerekli tedbirleri alacaktır. TDP, **sosyal konut projeleri** başlatacaktır. Kamu arazilerinde, uygun finansman modelleriyle inşa edilecek sosyal konutlar, düşük gelirli ailelere uzun vadeli ve düşük taksitli satış veya kira yöntemleriyle sunulacaktır. Genç aileler, yeni evlenenler ve hiç evi olmayanlar bu projelerde önceliklendirilecektir. Mevcut konut stoğunda ciddi sıkıntı çeken kesimlerden biri de üniversite öğrencileridir; artan kiralar nedeniyle barınma sorunu yaşayan öğrencilere yönelik yurt yapımları ve kira destek programları uygulanacaktır. Kiraların fahiş artışlarla tırmanmasını önlemek üzere **kira düzenlemeleri** yapacağız: Büyük şehirlerde kiralara makul artış sınırları getirilmesi, depozito ve komisyon uygulamalarının düzenlenmesi gibi adımlarla kiracıları koruyacağız. Öte yandan konut kiralama piyasasında kayıt dışılık önlenecek, sözleşmeli ve yasal güvenceye dayalı bir düzen sağlanacaktır.

Köylerde ve kırsal bölgelerde gençlerin yerleşip kalmasını teşvik için **kırsal kesim arsası** programı devam ettirilecek ancak daha planlı ve adil şekilde uygulanacaktır. Köyünde kalıp ev yapmak isteyen gençlere, alt yapısı hazırlanmış arsalar şeffaf kriterlerle dağıtılacak, gerekli krediler sağlanacaktır. Mevcut eski konut stoğunun iyileştirilmesi için "**evim yenileniyor**" hibeleri vererek, özellikle deprem ve doğal afetlere karşı riskli eski evlerin güçlendirilmesini, gerekirse yenilenmesini destekleyeceğiz. Kimsenin yaşadığı ev çökmemeli, kimse çatısız kalmamalıdır. TDP, sosyal devlet sorumluluğu gereği barınma konusunda da vatandaşının yanında olacaktır.

Sosyal Hizmetler ve Özel Gruplar: Toplumumuzda özel politika gerektiren gruplar bulunmaktadır: özel gereksinimli bireyler, kimsesiz çocuklar, madde bağımlılığı ile mücadele eden gençler, şehit aileleri ve gaziler gibi. TDP, **kapsayıcı sosyal politikalarla** kimseyi dışlamayan bir yapı kuracaktır. özel gereksinimli vatandaşlarımız için erişilebilirlik her alanda sağlanacak; kamu binaları, yollar, kaldırımlar, toplu taşıma özel gereksinimli bireylere uygun hale getirilecektir. Eğitimden istihdama kadar özel gereksinimlilerin önündeki engelleri kaldırmak için kota uygulamaları, teşvikler ve özel eğitim programları sürdürülecek. Korumaya muhtaç çocuklarımız (öksüz, yetim veya aile yanında ihmal/istismar riski olanlar) için çocuk yuvaları ve sevgi evlerinin şartları iyileştirilecek, mümkünse koruyucu aile modelleri desteklenecektir.

Uyuşturucu gibi çağımızın sorunlarına karşı da sosyal devlet anlayışıyla yaklaşacağız: Gençlerimizi kötü alışkanlıklardan uzak tutmak için spor, sanat, meslek edindirme gibi alanlara yönlendirecek programlar uygulayacağız. Madde bağımlısı olmuş bireylerin tedavisi ve topluma

kazandırılması için rehabilitasyon merkezleri kapasitesi artırılacak, bu konuda uzmanlaşmış sağlık ve psikososyal destek ekipleri kurulacaktır. Şehit aileleri ve gazilerimize minnet borcumuzun gereği olarak, onların maddi-manevi her türlü sorununda yanlarında olacağız; istihdam, sağlık, psikolojik destek konularında özel hizmetler sunulacaktır.

5

Sonuç olarak, TDP **dayanışmacı bir toplum modeli** hedefler. Sosyal adalet olmadan gerçek bir demokrasi olamaz. Amacımız, zenginin de fakirin de kendini güvende hissettiği, kimsenin aç yatmadığı, eğitimden sağlığa herkesin aynı kalitede hizmete erişebildiği bir Kuzey Kıbrıs yaratmaktır. **Sosyal devlet**, toplumun tüm üyelerine onurlu bir yaşam sağlama sözüdür ve TDP bu sözü tutmak için kararlıdır.



6

Kadın, Gençlik ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği

İyi Gelecek, kadınların eşit temsil edildiği ve gençlerin söz sahibi olduğu eşit bir toplum ile gelecek.

6

Toplumumuzun ilerlemesi ve demokratikleşmesi, ancak bütün kesimlerin eşit katılımıyla mümkündür. TDP, toplumsal cinsiyet eşitliğini ve gençlerin güçlendirilmesini, sosyal adaletin vazgeçilmez bir parçası olarak görür. Kadınların hayatın her alanında erkeklerle eşit hak ve fırsatlara sahip olması, karar alma mekanizmalarında etkin rol alması temel hedeflerimizdendir. Genç nesillerin ise iyi eğitim almış, bilinçli bireyler olarak ülke yönetimine ve kalkınmaya katılmasını sağlamayı amaçlıyoruz. Bu bağlamda, hem kadınlar hem de gençler için özgürlükçü, katılımcı ve destekleyici politikalar geliştireceğiz. Ayrıca, toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak geniş bir perspektifi gerektirir: Sadece kadın ve erkeğin eşitliği değil, toplumdaki tüm cinsel yönelim ve kimliklere saygı, fırsat eşitliği ve ayrımcılığın her türüne karşı duruş, bizim politikalarımızın temelidir.

ÖNE ÇIKANLAR

- Aday listelerinde en az %30 kadın kotası
- Her ilçede en az bir kadın sığınma evi
- Kadın girişimcilere sıfır faizli kredi ve Kadın Kooperatifleri
- Her bölgede gençlik merkezleri ve belediyelerde gençlik konseyleri
- Ayrımcılık Karşıtı Yasalar ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Dairesi'nin etkinleştirilmesi

Kadınların Güçlendirilmesi ve Eşit Temsil: Ne yazık ki kadınlar, toplumumuzda hem çalışma hayatında hem de siyasette yeterince temsil edilmiyor ve çeşitli ayrımcı uygulamalara maruz kalıyor. TDP, kadınların toplumsal statüsünü yükseltmek ve karşılaştıkları engelleri kaldırmak için kapsamlı önlemler alacaktır. Öncelikle, **siyasi temsil**de kadınların önü açılacaktır: Partimiz içinden başlayarak kadın kotası uyguluyoruz ve bunu yasal düzeyde de destekliyoruz. Milletvekili genel seçimlerinde ve yerel yönetimlerde partilerin aday listelerinde en az %30 kadın olmasını hedefleyen yasal düzenlemeleri destekleyeceğiz, bu oranın zamanla %50'ye yaklaşmasını arzu ediyoruz. Kamu yönetiminde ve üst düzey bürokratik pozisyonlarda kadın istihdamını teşvik edeceğiz; liyakata dayalı atamalarda kadınların da eşit fırsat bulması için pozitif ayrımcılık ilkelerini dikkate alacağız.

Kadına yönelik şiddetle mücadele, önceliklerimizin en üst sırasında yer alır. Aile içi şiddet, toplumumuzun kanayan yaralarından biridir ve kesinlikle tolere edilemez. Bu amaçla mevcut yasaları (Aile İçi Şiddeti Önleme Yasası vb.) güçlendirecek, uygulamadaki eksikleri gidereceğiz. Polis teşkilatı içinde kadına şiddet konusunda uzman birimler kuracak, gelen şikayetlerin hassasiyetle ve ivedilikle ele alınmasını sağlayacağız. Şiddet mağduru kadınların koruma altına alınması için **sığınma evleri** ağını genişleteceğiz. Her ilçede en az bir kadın sığınma evi kurulacak, buralarda kadınlara ve varsa çocuklarına güvenli barınma, psikolojik destek, hukuki danışmanlık ve mesleki eğitim imkanı sunulacaktır. Kadın

sığınma evlerinin finansmanı devlet tarafından güvence altına alınacak, ilgili sivil toplum örgütleriyle iş birliği yapılacaktır. Ayrıca toplumsal farkındalığı artırmak üzere okullarda, medya kampanyalarında **kadına saygı ve şiddetsiz iletişim** konuları işlenecektir. Yasal olarak ise, kadına şiddet uygulayanlara verilen cezalar artırılacak, caydırıcılık sağlanacaktır. Özellikle ısrarlı takip, taciz gibi fiillerin etkin şekilde cezalandırılması için yasal boşluklar doldurulacaktır.

Çalışma hayatında kadınların karşılaştığı eşitsizlikleri gidermeye dönük politikalarımız da olacaktır. Eşit işe eşit ücret ilkesinin gerçekten uygulanması sağlanacaktır; kamuda zaten var olan bu ilke, özel sektörde de denetlenecek, kadınların sırf cinsiyetleri nedeniyle daha düşük ücrete çalıştırılması önlenecektir. İşe alım ve terfilerde cinsiyet ayrımcılığı yapılıp yapılmadığını izlemek üzere İş Yasası ve ilgili mevzuata uyum denetimleri artırılacaktır. Kadınların kariyer gelişiminde önlerine çıkan en büyük engellerden biri de anne olduklarında yaşadıkları zorluklardır. Bu nedenle TDP, **çalışan annelere destek** politikaları geliştirecektir: Kreş imkanları yaygınlaştırılacak, büyük işyerlerine çalışanları için kreş açma zorunluluğu getirilmesi değerlendirilecektir. Doğum izni sonrasında kadınların iş hayatına kolay dönebilmesi için yarı zamanlı çalışma veya esnek mesai düzenlemeleri teşvik edilecektir. Kamuda halen uygulanan doğum izni süreleri (doğum öncesi ve sonrası toplam 4 ay, ayrıca 6 ay yarı zamanlı çalışma hakkı) özel sektör için de benzer şekilde uyarlanacak ve devlet tarafından sübvansiyonla desteklenecektir ki özel işletmeler kadın çalıştırmaktan imtina etmesin. Ayrıca babalık iznini de cesaretlendireceğiz; babaların yeni doğan bakımı konusunda daha fazla sorumluluk alması için babalık izni süresi makul ölçüde artırılacaktır.

Kadın girişimciliğini de destekleyerek ekonomik hayatta kadınların payını büyütmeyi amaçlıyoruz. **Kadın Kooperatifleri** ve kadın girişimcilere sıfır faizli kredi programları oluşturacağız. Örneğin el işi, gıda üretimi, turizm, bilişim gibi alanlarda kendi işini kurmak isteyen kadınlara hibe ve eğitim desteği verilecektir. Kırsal kesimdeki kadınların üretime katılmasını teşvik için ev eksenli çalışma atölyeleri, kooperatifleşme projeleri desteklenecektir. Kadın emeğinin görünür olması ve gelir getirmesi, hem kadınların güçlenmesini hem de aile bütçelerine katkıyı sağlayacaktır.

Gençlerin Güçlendirilmesi ve Katılımı: Genç nüfusumuz en değerli hazinemizdir. Ne var ki gençler eğitim, işsizlik ve karar alma süreçlerinden dışlanma gibi çeşitli sorunlar yaşıyor. TDP, gençliğe yatırım yapmanın ülkenin geleceğine yatırım yapmak olduğunun bilincindedir. Öncelikle genç işsizliği azaltmak ve gençlere nitelikli işler sağlamak için ekonomi bölümümüzde bahsettiğimiz adımları atacağız (girişimcilik destekleri, genç istihdam teşvikleri vb.). Bunun yanında, gençlerin sosyal ve kültürel gelişimini desteklemek de önemli. Her

gencin spor, sanat, bilim gibi alanlarda kendini geliştirebileceği ortamlar yaratacağız. **Gençlik merkezleri** her bölgede kurulacak veya mevcut olanlar etkinleştirilecek; bu merkezlerde kütüphane, bilişim atölyeleri, müzik ve resim atölyeleri, spor salonları gibi imkanlar sunulacaktır. Böylece gençler boş zamanlarını verimli faaliyetlerle değerlendirebilecek, kötü alışkanlıklardan uzak duracaktır.

6

Gençlerin yönetim ve karar süreçlerine katılımı için yenilikçi yöntemler uygulayacağız. **Gençlik Meclisleri** oluşturmayı planlıyoruz: Yerel düzeyde (belediyeler bünyesinde) gençlik konseyleri kurulacak, gençler kendi yaşadıkları yere dair proje ve önerilerini buralarda tartışıp belediyeye sunabilecek. Ulusal düzeyde de "Gençlik Parlamentosu" gibi danışma mekanizmaları düşünülebilir; bu sayede gençlerin sesi yasa yapıcılara ve yöneticilere ulaşacaktır. Ayrıca seçimlerde gençlerin temsilini artırmak üzere aday listelerinde genç kotası teşvik edilebilir. TDP olarak, genç üyelerimizin parti organlarında ve aday listelerinde yer almasını destekliyoruz ve diğer partilere de gençleşmeyi öneriyoruz.

Sporun Geliştirilmesi: Gençlik denince spor ayrı bir yer tutar. Hem genç nüfusun enerjisini doğru yönde kanalize etmek hem de sağlıklı nesiller yetiştirmek için spora yatırım yapacağız. Her bölgede spor tesisleri inşa edilecek veya mevcut tesisler yenilenecek. Futbol, basketbol gibi popüler branşların yanı sıra voleybol, atletizm, yüzme, tenis, masa tenisi, judo, taekwondo gibi çeşitli branşlarda altyapı ve kulüpleşme desteklenecektir. Okullarda beden eğitimi derslerinin kalitesi artırılacak, yetenekli öğrencilerin keşfedilmesi için beden eğitimi öğretmenleri ile spor kulüpleri iş birliği yapacaktır. **Okul Sporları Ligi** gibi yapılarla gençlerimizin müsabaka tecrübesi edinmesi ve spora ilgisinin artması sağlanacaktır.

Kuzey Kıbrıs'ın sporcularının uluslararası alanda yarışmasının önündeki ambargolar herkesçe malumdur. Bu ambargoların kaldırılması için gerekli diplomatik girişimleri yaparken, genç sporcularımızın yıldan yıla hevesini kırmadan gelişebileceği alternatif organizasyonlar kuracağız. Örneğin Türk Devletleri Teşkilatı veya İslam Ülkeleri Oyunları gibi platformlarda yer alma imkanlarını kovalamaya devam edeceğiz. Ayrıca spor turizmi ile de sporcularımızın farklı takımlarla maçlar yapması sağlanabilir. Kulüplerimizin ve sporcularımızın malzeme, tesis, kamp gibi ihtiyaçlarına devlet destek verecek; spor bütçesi şeffaf ve verimli kullanılmak şartıyla artırılacaktır.

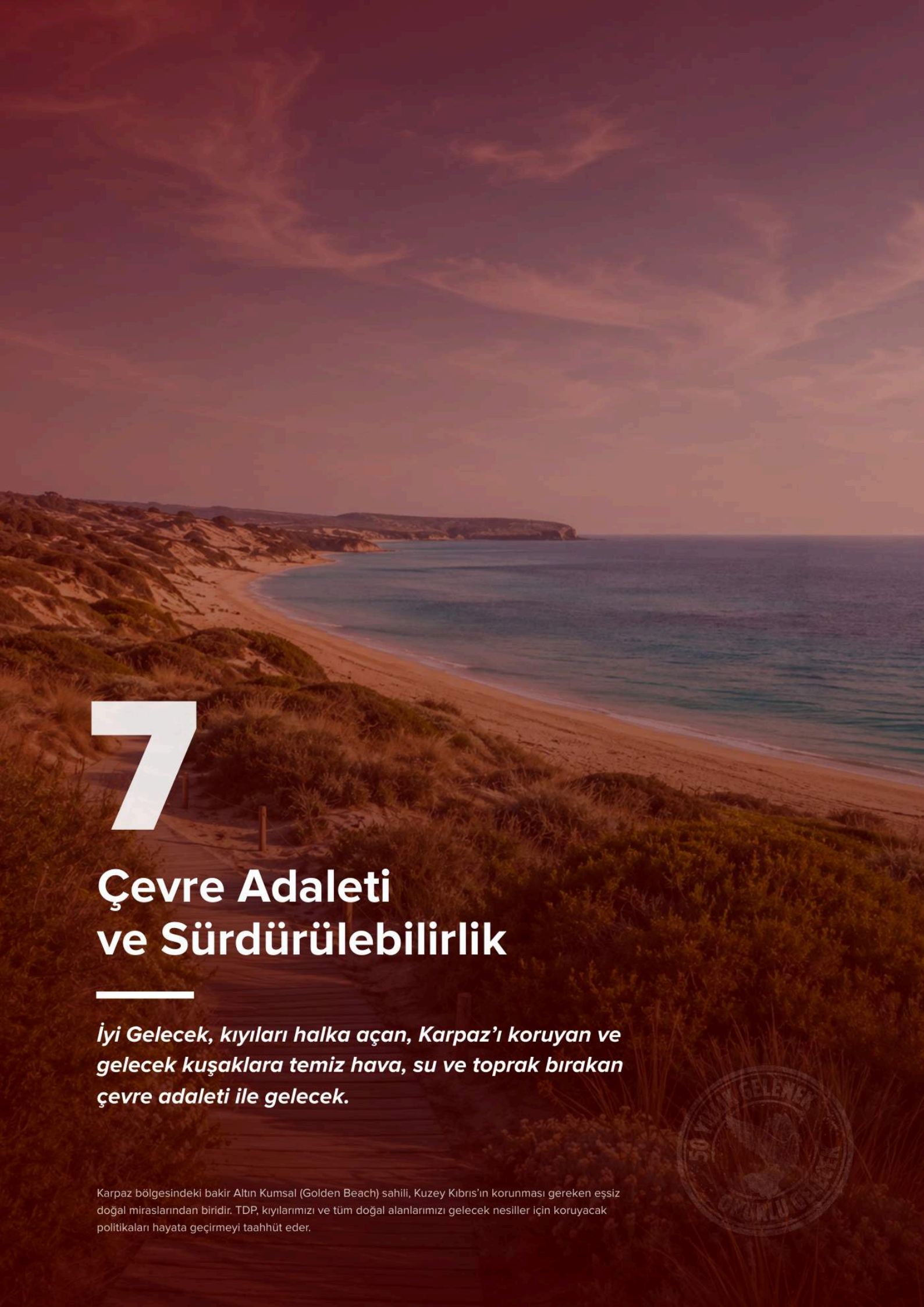
Kadınların ve özel gereksinimli bireylerin spora katılımını ayrıca teşvik edeceğiz. Kız çocuklarının ve kadınların spor yapabileceği güvenli ortamlar sağlanacak, kadın spor kulüpleri ve ligleri desteklenecektir. özel gereksinimli gençler için paralimpik branşlarda faaliyet yürüten kulüplere daha fazla kaynak ayrılacak; her gencin spor yapma hakkı olduğundan hareketle, onları kucaklayıcı politikalar uygulanacaktır.

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve LGBTQ+ Hakları: TDP, toplumsal cinsiyet eşitliği kavramını en geniş anlamıyla ele alır. Kadın-erkek eşitliğinin yanı sıra, cinsel yönelimi veya cinsiyet kimliği nedeniyle hiçbir bireyin ayrımcılığa uğramaması gerektiğine inanırız. Kıbrıs Türk toplumunda farklı cinsel yönelim ve kimliklere sahip bireyler (LGBTQ+ bireyler) de bu toplumun eşit yurttaşlarıdır. Partimiz, herkesin kendini özgürce ifade edebildiği, ayrımcılık veya nefret söylemine maruz kalmadığı bir toplumsal ortamı savunur. Bu doğrultuda, ceza yasamızda yapılan reformla eşcinselliğin suç olmaktan çıkarılmış olmasını yeterli görmüyoruz; ayrımcılığa karşı daha proaktif politikalar geliştireceğiz. **Ayrımcılık Karşıtı Yasalar** çıkarılarak, istihdamda, hizmet almada veya kamusal alanda cinsiyet, cinsel yönelim, din, dil, ırk gibi herhangi bir temelde ayrımcılık yasaklanacak ve yaptırıma tabi olacaktır. Nefret söylemi ve nefret suçlarına karşı cezalar caydırıcı hale getirilecektir. Okullarda verilecek toplumsal cinsiyet eşitliği eğitimleri, genç yaşlardan itibaren bireylerin birbirine saygılı ve farklılıklara hoşgörülü olmasını sağlayacaktır.

Kadın hakları mücadelemizi destekleyen en önemli kurumsal adımlardan biri, Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Dairesi'nin etkinleştirilmesi olacaktır. Bu daire, tüm bakanlıklar ve kurumlarla iş birliği halinde, politikaların cinsiyet eşitliğine duyarlı hale getirilmesi için çalışacak; etki analizleri yaparak raporlar yayımlayacaktır. Partimiz, ilgili sivil toplum örgütleriyle (örneğin kadın örgütleri, LGBTQ+ dernekleri) yakın diyalog içinde politikalarını şekillendirecektir. Nitekim TDP halihazırda bu diyaloğa önem vermektedir; örneğin LGBTQ+ hakları alanında çalışan derneklerle görüşerek seçim bildirgelerine katkı almayı bir görev addetmiştir. İktidara geldiğimizde de bu katılımcı yaklaşımı sürdüreceğiz.

Özetle, TDP toplumun yarısını oluşturan kadınları güçlendirmeden, gençlere alan açmadan ve tüm bireylerin cinsiyet kimliği ya da yönelimleri ne olursa olsun eşit yurttaş kabul edilmediği bir düzeni demokratik saymayacaktır. **Eşitlik**, sadece lafta kalmamalı, yaşamın her alanında hissedilmelidir. Kadınların özgür, güçlü ve güven dolu; gençlerin umutlu, üretken ve söz sahibi olduğu; kimsenin cinsiyetinden veya kimliğinden ötürü ayrım görmediği bir Kuzey Kıbrıs için çalışıyoruz. Bu da ancak köklü bir toplumsal dönüşüm ve kararlılıkla uygulanan politikalarla mümkün olacak; TDP bu dönüşümün öncüsü olmaya adaydır.

Eşitlik, sadece lafta kalmamalı, yaşamın her alanında hissedilmelidir.



7

Çevre Adaleti ve Sürdürülebilirlik

İyi Gelecek, kıyıları halka açan, Karpaz'ı koruyan ve gelecek kuşaklara temiz hava, su ve toprak bırakan çevre adaleti ile gelecek.

Karpaz bölgesindeki bakir Altın Kumsal (Golden Beach) sahili, Kuzey Kıbrıs'ın korunması gereken eşsiz doğal miraslarından biridir. TDP, kıyılarımızı ve tüm doğal alanlarımızı gelecek nesiller için koruyacak politikaları hayata geçirmeyi taahhüt eder.

TDP, çevreyi gelecek kuşaklardan emanet almış bir nesil olarak görür ve doğayla uyumlu bir kalkınma modelini savunur. Kuzey Kıbrıs'ın doğal güzellikleri, zengin biyolojik çeşitliliği ve sağlıklı bir çevrede yaşama hakkı hem korunması gereken kıymetlerimiz hem de sürdürülebilir kalkınmanın temelidir. Ne yazık ki uzun yıllardır plansız ve denetimsiz faaliyetler sonucunda çevremiz ciddi tehditlerle karşı karşıya kalmıştır: Orman yangınları ve kaçak ağaç kesimleri orman varlığımızı azaltmakta, vahşi yapılaşma sahillerimizi ve doğal sit alanlarını tahrip etmekte, atık sorunları toprak ve suyumuzu kirletmektedir. İklim krizi de tüm dünya gibi adamızı etkileyen, su kıtlığı ve aşırı hava olaylarıyla kendini hissettiren acil bir sorundur. TDP, çevre adaleti ilkesini benimseyerek, doğal varlıkların korunmasını ve herkese temiz bir çevre sunulmasını sosyal adaletin ayrılmaz bir parçası addeder. Gelecek kuşaklara yaşanabilir bir ülke bırakmak en büyük sorumluluklarımızdandır.

ÖNE ÇIKANLAR

- Altın Kumsal ve Karpaz Özel Çevre Koruma Bölgesi için tam koruma
- Kıyı şeridinde en az 100 metrelik bantta yapılaşma yasağı
- Otel ve sitelerin işgalindeki plajların halka açılması
- Vahşi çöp döküm sahalarının kapatılması, ülke genelinde ayrı toplama
- Orman İtfaiyesi'nin güçlendirilmesi ve yangın erken uyarı sistemleri

Doğal Alanların ve Biyolojik Çeşitliliğin Korunması: Kuzey Kıbrıs, Akdeniz'in en güzel sahillerine, nadir endemik türlere ev sahipliği yapan özel bir coğrafyadır. TDP, **korunan alanları** genişletecek ve etkin yönetecektir. Mevcut milli parklar, özel çevre koruma bölgeleri (ÖÇKB) ve sit alanlarının sınırları gözden geçirilip gerektiğinde genişletilecek; Karpaz Özel Çevre Koruma Bölgesi başta olmak üzere koruma kararlarına aykırı uygulamalara kesinlikle müsaade edilmeyecektir. Örneğin Karpaz Yarımadası'nda yıllardır gündeme gelen büyük ölçekli otel ve marina projeleri yerine, bölgenin doğal dokusuna uygun ekoturizm odaklı küçük ölçekli gelişmeler desteklenecek; **Altın Kumsal** gibi Caretta caretta deniz kaplumbağalarının üreme alanı olan sahiller tamamen koruma altında tutulacaktır. Caretta caretta ve Chelonia mydas (yeşil kaplumbağa) gibi türlerin yuvalama dönemlerinde koruma ekipleri ve gönüllülerle iş birliği yapılarak yuvaların güvenliği sağlanacak, ışık ve gürültü kirliliğine karşı önlemler alınacaktır. Kıyılardaki kum tepeleri, deniz ekosistemleri ve sulak alanlar (örneğin Gönyeli Barajı, Güzelyurt Gölü, Kanlıköy göleti gibi) entegre koruma planlarıyla izlenecek; buralara müdahale etmek isteyenlere yasal yaptırımlar caydırıcı şekilde uygulanacaktır.

Ormanlar ve Ağaçlandırma: Orman varlığımızı artırmak, iklim değişikliğiyle mücadelede ve biyolojik çeşitlilik açısından kritiktir. Her yıl

yaşanan orman yangınlarının önlenmesi ve etkilerinin azaltılması için kapsamlı bir eylem planı uygulayacağız. **Yangın gözetleme kuleleri** ve erken uyarı sistemleri yaygınlaştırılacak, orman köylerinde gönüllü yangın timleri eğitilip desteklenecektir. Orman İtfaiyesi birimi teknik ekipman ve personel olarak güçlendirilecek, yangın helikopteri/uçağı gibi imkanlar Türkiye ile iş birliği halinde bölgeye konumlandırılacaktır. Yangınlardan zarar gören alanların hızla rehabilitasyonu için bilimsel yöntemlerle ağaçlandırma yapılacak, doğal gençleşme desteklenecektir. Genel olarak ağaçlandırma kampanyaları ülke çapında teşvik edilecektir: "Her yeni doğan bebek için bir fidan", "okullara hatıra ormanı" gibi projelerle halkın katılımı sağlanarak orman varlığımız genişletilecektir. Kent ağaçlandırmalarına da önem verilecek, şehirlerimizde yeşil alan oranı artırılacak, kişi başına düşen yeşil metrekaresi miktarı Dünya Sağlık Örgütü tavsiyelerine yaklaştırılacaktır.

Kıyıların ve Denizlerin Korunması: TDP, kıyılarımızın rant uğruna betonlaşmasına kesin olarak karşı durur. Kıyılar halkındır; anayasal olarak da kıyıların herkesin serbest kullanımına açık olması gerekir. Bu ilkeye uygun olarak, plajların ve sahil şeritlerinin kamuya kapatılmasına son vereceğiz. Otellerin veya sitelerin işgali altındaki kıyı alanları halka açılacak, **kıyı şeridi boyunca en az 100 metrelik bantta** yapılaşma yasağı titizlikle uygulanacaktır. Deniz ekosistemini tehdit eden balık çiftlikleri, santral deşarjları, kanalizasyon atıkları gibi unsurlar sıkı denetlenecek; arıtmadan denize bırakılan atıklara yaptırım uygulanacak, tüm yerleşimler için uygun arıtma tesisleri kurulacaktır. Girne kıyılarındaki arıtma kapasitesi arttırılacak, Mağusa ve İskele bölgesinde kanalizasyon ve arıtma altyapısı iyileştirilecektir. **Sürdürülebilir balıkçılık** politikası ile deniz canlılarının neslinin tükenmemesi güvence altına alınacak; av yasaklarına uyum denetlenecek, küçük balıkçıları desteklerken kaçak ve endüstriyel yıkıcı avcılık yöntemleri engellenecektir.

> ***Kıyılar halkındır; anayasal olarak da kıyıların herkesin serbest kullanımına açık olması gerekir.***

İklim Değişikliği ile Mücadele ve Uyum: Ada ülkemiz, iklim krizinin etkilerine karşı kırılgan durumdadır. Azalan yağışlar, artan sıcaklıklar su kaynaklarımızı baskılamakta, tarımı zorlaştırmaktadır. TDP, küresel iklim eyleminin bir parçası olmayı taahhüt eder. Uluslararası anlaşmalara taraf olamasak da, Kıbrıs'ın toplam karbon emisyonunu azaltmaya yönelik yerel hedefler belirleyeceğiz. Yenilenebilir enerjiye geçiş, elektrikli ulaşım, enerji verimliliği gibi konularda attığımız adımlar zaten iklim mücadelesine katkıdır (Bkz: Enerji politikalarımız). Bunun yanı sıra, **iklim uyum planları** hazırlayacağız: Su yönetimi bunların başında gelir. Su kıtlığı riskine karşı tarımda modern sulama teknikleri, gri su geri dönüşümü, yağmur suyunun depolanması gibi uygulamalar

yaygınlaştırılacak. Yeni inşaatlarda yağmur suyu toplama sistemleri teşvik edilecek; şehirlerde suyun tutulması için yeşil alanlar ve uygun altyapı (geçirgen yüzeyler, sarnıçlar) planlanacaktır.

İklim değişikliğinin getirebileceği aşırı hava olaylarına (ani sel, fırtına vb.) karşı **afet yönetim planları** güncellenecek. Dere yatakları temizlenip işgallerden arındırılarak olası taşkınlar önlenecek; kentlerde yağmur suyu drenaj projeleri hızla tamamlanacaktır. Sıcak dalgalarına karşı şehirlerde gölgelendirme, ağaçlandırma ile serin alanlar oluşturulacak, su sıkıntısı durumunda kademeli tedbir planları (önceliklendirme, tasarruf çağrıları vb.) hazır bulundurulacaktır. Ayrıca eğitim kampanyalarıyla vatandaşlar iklim konusunda bilinçlendirilecek, karbon ayak izini azaltma yolları (enerji tasarrufu, geri dönüşüm, toplu taşıma kullanımı gibi) teşvik edilecektir.

Sürdürülebilir Şehircilik ve Ulaşım: Çevreyi korumanın bir yönü de insan yerleşimleriyle doğa arasındaki dengeyi kurmaktır. TDP, **planlı şehirleşme** ilkesine kesinlikle uyacaktır. Ülkesel Fizik Plan bilimsel doğrultuda güncellenecek ve tavizsiz uygulanacaktır. Plansız, alt yapısız, gelişigüzel betonlaşma dönemine son verilecek; her kente ve beldeye o yerin özelliklerini dikkate alan nazım imar planları kazandırılacaktır. İmar planlarında yeşil alan, sosyal donatı, yol altyapısı, afet riski gibi unsurları gözetmeyen hiçbir projeye izin verilmeyecektir. Yüksek katlı binaların uygun olmadığı bölgelerde (örneğin dar yolların ve altyapının kaldıramayacağı mahallelerde) bu tür projeler kısıtlanacak; tarihî ve kültürel dokunun korunması gereken bölgelerde sit kuralları kesinlikle uygulanacaktır. Kaçak yapılar ve ruhsatsız eklentiler konusunda denetimler sıkılaştırılacak, kim olursa olsun ayrıcalık tanınmayacaktır.

Ulaşım konusunda sürdürülebilirlik, çevre politikalarımızın parçasıdır. Toplu taşıma sistemini geliştirmek hem karbon emisyonlarını hem de trafik sıkışıklığını azaltacağından, bu alana yatırım yapıyoruz (Bkz: Ekonomi bölümümüzde Ulaşım altyapısı ve toplu taşıma). Ayrıca kent içi ulaşımda bisiklet ve yaya yollarını yaygınlaştıracağız. Özellikle düz ve uygun alanlarda (Mağusa, Lefkoşa Mesarya hattı, Güzelyurt vb.) bisiklet yolu ağları kurularak, vatandaşların işe veya okula bisikletle güvenli biçimde gidebilmeleri sağlanacaktır. Şehir merkezlerinde **trafik yatıştırma** (traffic calming) önlemleri alarak yaya güvenliğini artıracağız: Kaldırımlar özel gereksinimliler ve pusetler için uygun hale getirilecek, yayalaştırılmış alışveriş sokakları, meydanlar çoğaltılacaktır. Bu sayede egzoz gazı kirliliği de azalacak, şehir yaşam kalitesi yükselecektir.

Atık Yönetimi ve Temizlik: Çevre adaletinin sağlanmasında en somut göstergelerden biri temiz bir çevrede yaşamaktır. Çöp dağları, derelere atılan atıklar, etrafa yayılan çöpler kabul edilemez. TDP, bütüncül bir **atık yönetim stratejisi** uygulayacaktır. “Azalt, yeniden kullan, geri dönüştür” prensipleriyle hareket edeceğiz. Ambalaj atıkları, cam, metal, kağıt ve organik atıklar için ayrı toplama sistemini ülke genelinde

yaygınlaştıracağız. Belediyelerimizin geri dönüşüm altyapısını güçlendirecek, her konuta ve işyerine ayrıştırma yapmaları için gerekli ekipmanı (farklı renkli çöp torbaları/kutuları vb.) temin edeceğiz. Geri dönüşüm tesislerini bölgesel bazda planlayıp kuracak, bu sektöre özel yatırımları teşvik edeceğiz. Özellikle organik atıklardan kompost üretimi ve biyogaz eldesi gibi projelerle atıkları ekonomiye geri kazandıracağız. **Katı atık depolama alanları** uluslararası standartlara uygun hale getirilecek; vahşi çöp döküm sahaları tamamen kapatılıp ıslah edilecek (özellikle Güngör düzenli depolama alanı dışında sistem dışı dökümler önlenecek). Atık sızıntı sularının yer altı sularına karışması önlenecek, metan gazı gibi emisyonlar kontrol altına alınacaktır.

7

Ayrıca **deniz ve kıyı temizliği** kampanyalarını sürekli kılacağız. Balıkçı barınakları, plajlar, dere ağızları gibi alanlarda düzenli temizleme faaliyetleri yürütülecek; sivil toplumla iş birliği içinde farkındalık etkinlikleri düzenlenecektir. Tek kullanımlık plastiklerin azaltılması için somut adımlar atacağız: Plastik poşetlere uygulanan ücretlendirme gibi, plastik pipet, çatal-bıçak, tabak gibi ürünleri de kademeli yasaklama veya alternatiflere yönlendirme politikası güdeceğiz. Kamu kurumlarında ve devlet etkinliklerinde plastik yerine geri dönüştürülebilir malzemeler kullanılması konusunda öncü olacağız.

Çevre Eğitimi ve Katılım: Çevreyi koruma çabalarının başarılı olması, halkın desteği ve bilinci ile mümkündür. Bu nedenle çevre eğitimi, okullardan başlayarak her düzeyde verilecektir. İlköğretimden itibaren doğa sevgisi, geri dönüşüm, enerji tasarrufu gibi konularda uygulamalı eğitimler olacak; öğrenciler ağaç dikme, çevre gözlem projelerine dahil edilecektir. Yerel çevre komiteleri ve sivil toplum kuruluşlarıyla istişare mekanizmaları kurarak, çevre politikalarımızın tasarım ve uygulanmasında katılımcılığı sağlayacağız. Örneğin bir bölgeye yönelik çevre planı yapılırken oradaki halkın ve ilgili STK'ların görüşlerini alacağız, birlikte çözümler geliştireceğiz. Çevreye zarar veren bir proje söz konusuysa, halkın itiraz ve yasal başvuru hakkını etkin kılacağız; ÇED (Çevresel Etki Değerlendirme) süreçlerini şeffaf yürütüp kamuoyunun erişimine açık hale getireceğiz.

Özetle, TDP **ekolojik dengeyi korumayı** kalkınma hedefleriyle çelişen değil, bilakis onu mümkün kılan bir önkoşul olarak görmektedir. Doğa talanına dur diyerek, **yeşil ekonomi** fırsatlarını (yenilenebilir enerji, eko-turizm, organik tarım, geri dönüşüm sektörü vb.) değerlendirerek, Kuzey Kıbrıs'ı bölgenin çevre açısından örnek ülkelerinden biri haline getirmek istiyoruz. Unutmayalım ki çevreye verdiğimiz zarar, aslında kendi geleceğimizi yok etmektir. TDP, "çevre adaleti"ni sosyal adaletin parçası sayarak, temiz hava, temiz su, temiz toprak hakkını savunur ve gelecek kuşaklara karşı sorumluluğunun bilinciyle hareket eder.



8

Eğitim ve Bilim Odaklı Gelecek

İyi Gelecek, laik ve bilimsel eğitim, laboratuvarsız okul bırakmayan altyapı ve özerk üniversiteler ile gelecek.

8

Eğitim, bir toplumun kalkınmasının ve aydınlanmasının temel taşıdır. TDP, laik, bilimsel ve özgür düşünceyi temel alan bir eğitim sistemi inşa etmeyi amaçlar. Çocuklarımız ve gençlerimiz çağın gerektirdiği bilgi ve becerilerle donanırken, aynı zamanda özgür ve eleştirel düşünmeyi öğrenmelidir. Kuzey Kıbrıs eğitim sistemi, niteliğiyle bölgesinde örnek olabilecek potansiyele sahiptir; zira okuma yazma oranımız yüksektir, toplumumuz eğitime değer verir. Ancak mevcut yapıda müfredatın güncellenmesi, altyapı eksikleri, yükseköğretimde kalite gibi meseleler vardır. TDP, eğitimde fırsat eşitliği sağlanmış, araştıran-sorgulayan bireyler yetiştiren bir sistemi hayata geçirecektir (Bkz: Sosyal Devlet bölümünde eğitimde fırsat eşitliği vurgumuz). Bu bölümde eğitim felsefemiz ve somut adımlarımız daha detaylı ele alınacaktır. Ayrıca üniversitelerimizin özerkliğini ve bilimsel üretkenliğini artırarak, bilgi ekonomisine geçişin önünü açmak önceliklerimiz arasındadır.

ÖNE ÇIKANLAR

- Her okula laboratuvar, kütüphane ve teknoloji sınıfı
- Üçlü öğretimin sona erdirilmesi ve ideal sınıf mevcutları
- Her yıl ihtiyaç kadar öğretmen ataması, her branşta öğretmen
- Ortaokuldan itibaren kodlama eğitimi
- Rektör atamalarında liyakat ve güçlendirilmiş YÖDAK

Laik ve Bilimsel Eğitim: Eğitim sistemimizin temelinde **laiklik** ilkesi olacaktır. Okullarımız, her inançtan öğrenciye eşit mesafede, dogmatik değil eleştirel düşünceyi teşvik eden bir anlayışla yönetilmelidir. Müfredatımız, modern bilimsel gerçeklere dayanacak; evrim teorisi gibi bilimsel kabullerin müfredattan çıkarılması gibi hatalara asla izin verilmeyecektir. Fen bilimleri eğitimi uygulamalı ve deneysel yöntemlerle güçlendirilecek, laboratuvar imkanları her okula sağlanacaktır. Matematik, fen, teknoloji okuryazarlığı gibi alanlarda çocuklarımızın seviyesi yükselecek şekilde uluslararası standartlarda programlar geliştirilecektir. Bununla beraber, **sosyal ve beşeri bilimler** de ihmal edilmeyecektir: Tarih, coğrafya, edebiyat ve felsefe eğitiminde ezbercilikten ziyade analitik ve çok boyutlu düşünmeyi sağlayacak yöntemler benimsenecektir. Felsefe ve düşünce tarihi eğitimi, gençlerimizin farklı fikirlerle tanışmasını ve kendi fikirlerini temellendirmesini sağlayan kritik derslerdir; lise seviyesinde felsefe derslerinin saatini ve niteliğini artıracağız.

Laik eğitim anlayışımız, din eğitiminin tamamen yok sayılması anlamına gelmez; ancak din öğretiminin **kültürel ve seçmeli** bir çerçevede kalmasını öngörür. Okullarımızda şu anda zorunlu Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersleri verilmektedir. Bu derslerin içeriği tüm inançlara saygılı, nesnel bilgilere dayalı bir şekilde güncellenecek; inanç dayatması veya

belirli bir mezhebin telkini yapılmayacaktır. İsteyen ailelerin çocukları için seçmeli olarak daha derinlemesine din eğitimi alabileceği programlar olabilir, fakat bu tamamen tercihe bağlı olacaktır. Devlet okullarında tarikat veya cemaat etkisine, çağ dışı müfredata kesinlikle izin verilmeyecektir. Öğrencilerimizin manevi değerleri öğrenmesi önemlidir ama bu, bilimin ve aklın ışığında, çağdaş bir içerikle yapılmalıdır.

Nitelikli ve Erişilebilir Eğitim Altyapısı: Okullarımızın fiziki altyapısını çağın gereklerine uydurmak temel görevlerimizdendir. TDP iktidarında hiçbir okul binası bakımsızlıktan dökülüyor olmayacak. Özellikle kırsal ve bölgelerdeki okullarda biriken tamir bakım ihtiyaçlarını hemen ele alacağız: Çatısı akan, penceresi kırık, ısıtması çalışmayan sınıf kalmayacak. Tüm okullara yeterli sayıda **derslik** sağlanacak, halen üçlü öğretim yapan (ikili bile olmaması gerekirken) okullarımız normal eğitime geçirilecek. Kalabalık sınıflar öğrenmeyi olumsuz etkiler; imkanlar dahilinde sınıf mevcutları kademeli olarak ideal seviyelere (örneğin ilkokulda 20-25, lisede 25-30 arası) çekilecektir. Yeni okul inşaatları, gelişen nüfusun ihtiyacına göre planlanacak; örneğin konutlaşmanın arttığı Gönyeli, Hamitköy, Alsancak, Çatalköy gibi bölgelerde süratle ilave ilk ve orta dereceli okullar yapılacaktır.

> ***Çatısı akan, penceresi kırık, ısıtması çalışmayan sınıf kalmayacak.***

Tüm okullarımıza **Laboratuvar, kütüphane ve teknoloji sınıfı** kazandırmak hedefimizdir. Fen dersleri için laboratuvarsız okul kalmayacak, deney setleri, kimyasal malzemeler güvenli şekilde temin edilecektir. Her okulda çağdaş bir kütüphane kurulacak veya mevcutsa zenginleştirilecektir; öğrencilerimize kitap sevgisini aşılamak için kütüphaneler aktif kullanılacak (okuma saatleri, kütüphane dersleri gibi etkinlikler). Bilgisayar ve teknoloji sınıfları her düzeyde okulda olmalı; çağımız dijital çağdır ve çocuklarımız erken yaşta bilgisayar okuryazarı olmalıdır. Bunun için her bölgedeki okula yeterli sayıda bilgisayar laboratuvarı kurulacak, internet altyapıları güçlendirilecektir. Programlama (kodlama) eğitimi, analitik düşünme yeteneğini geliştiren bir araç olarak müfredata uygun yaş seviyelerinde eklenecektir. Ortaokuldan itibaren temel algoritmik düşünme ve basit kodlama becerileri kazandırmayı planlıyoruz.

Ayrıca müfredata **yaratıcılığı ve eleştiriyi teşvik eden** dersler ekleyeceğiz. Görsel sanatlar, müzik, drama, beden eğitimi gibi dersler "ikincil" sayılmayacak; tam tersine, bu derslerin kaliteli işlenmesi için uzman öğretmen sayısını artıracağız, malzeme eksiklerini tamamlayacağız. Her çocuğumuz bir müzik aletiyle tanışacak, en az bir spor dalında temel deneyim kazanacak şekilde yetişsin istiyoruz. Bu kapsamda okullarda kulüp faaliyetlerini destekleyeceğiz: Satranç

kulübünden tiyatro kulübüne, robotik kulübünden edebiyat topluluklarına kadar öğrencilerin ilgi alanlarına göre etkinlik yapabilecekleri ortamlar sunacağız. Bakanlık düzeyinde okullar arası bilgi yarışmaları, sanat ve bilim şenlikleri, spor turnuvaları düzenleyerek bu kulüplerin ürünlerini sergilemelerini sağlayacağız.

Öğretmenlerin Desteklenmesi ve Eğitimi: Eğitim kalitesini belirleyen en önemli unsur öğretmenlerdir. TDP, **öğretmenlerimizin niteliğini yükseltmek ve motivasyonunu artırmak** için gereken adımları atacaktır. Öncelikle, halen ciddi bir öğretmen açığı bulunmaktadır; özellikle meslek dersleri ve özel eğitim gibi alanlarda öğretmen eksikliği belirgindir. Her yıl ihtiyaç kadar öğretmen ataması yapılacak, okullar hiçbir branşta öğretmensiz bırakılmayacaktır. Atamalarda adil ve şeffaf sistem (sınav ve mülakat mekanizmaları) sürdürülecek; torpil veya kayırmaya kesinlikle geçit verilmeyecektir.

Öğretmenlerimizin mesleki gelişimi için sürekli eğitimler organize edilecektir. **Hizmet içi eğitim** programları güncellenip çeşitlendirilecek, yeni öğretim yöntemleri, dijital eğitim becerileri, özel eğitim yaklaşımları gibi konularda kurslar verilecektir. Bu eğitimlere katılım özendirilecek ve kariyer basamaklarında ilerlemeye katkısı olacaktır. Örneğin "uzman öğretmenlik" gibi kademeler liyakatle ve eğitimlerle kazanılabilir hale getirilecek, bu da maaş ve statü artışı getirecektir. Öğretmenler arası iyi örnek paylaşımları için sempozyumlar, atölyeler düzenlenecek; başarılı öğretmenler takdir edilip ödüllendirilecektir.

Öğretmenlerin çalışma koşullarını da iyileştireceğiz. Sınıf mevcutlarının azaltılması, alt yapı eksiklerinin giderilmesi zaten öğretmenin yükünü hafifletecek adımlardır. Bunun yanı sıra, öğretmenlerimizin özlük haklarını korumaya devam edeceğiz; maaşlarının enflasyon karşısında erimesine izin vermeyeceğiz, bölgesel zorlukları olan yerlere atananlara ek teşvikler (lojman, ek tazminat vb.) vereceğiz. Mesleğe yeni başlayan genç öğretmenlerin uyum süreci için mentorluk sistemi getirilebilir; tecrübeli öğretmenler gençlere rehberlik edebilir.

Üniversiteler ve Bilimsel Özerklik: Kuzey Kıbrıs, yükseköğretim alanında önemli bir merkez haline gelmiştir. Birçok ülkeden gelen öğrencilerle kozmopolit bir üniversite adası haline geldik. Ancak büyüme beraberinde kalite ve denetim sorunlarını getirmiştir. TDP, **üniversitelerde kaliteyi yükseltmeyi, bilimsel özgürlüğü sağlamayı ve üniversiteleri toplum yararına üretim yapan merkezler haline getirmeyi** hedefler. Öncelikle, üniversitelerin **akademik özerkliğini** güçlendireceğiz. Üniversite yönetimlerine siyasetin müdahalesi önlenecek, rektör atamalarında liyakat ve üniversite içi demokrasi esas alınacaktır. Devlet üniversitelerimiz (ODTÜ Kuzey Kıbrıs, KKTC Milli Eğitim'e bağlı üniversiteler vs.) de dahil olmak üzere her kurumun kendi akademik kadrolarını belirlemede özgür olması, akademik programlarını oluştururken evrensel kriterlere göre hareket etmesi sağlanacaktır.

Yükseköğretim denetim mekanizmasını uluslararası normlara uygun hale getireceğiz. **YÖDAK** (Yükseköğretim Planlama, Denetleme, Akreditasyon ve Koordinasyon Kurulu) daha etkin çalışması için güçlendirilecek, üyeleri liyakat sahibi akademisyenlerden oluşacaktır. Üniversitelerin programlarını belirli aralıklarla denetleyip akredite ederek eğitim kalitesinin korunmasını sağlayacağız. Öğrenci sayısını sadece gelir amacıyla kontrolsüz artıran, öğretim elemanı ve altyapı yeterliliği düşük üniversitelere uyarılar verilecek, düzelme olmuyorsa kapatmaya kadar varan yaptırımlar uygulanacaktır. Yükseköğretim alanındaki itibarımız, vereceğimiz eğitimin kalitesiyle doğrudan ilgilidir; bu nedenle "her ile bir üniversite" mantığı değil, "kaliteli ve ihtiyaca yönelik üniversiteler" yaklaşımı benimsenmelidir.

Üniversitelerimizin bilimsel araştırma yapmasını teşvik edeceğiz. Bugün çoğu üniversitemiz öğretim odaklı kalmakta, araştırma yeterince desteklenmemektedir. TDP iktidarında devlet bütçesinden AR-GE ve üniversite araştırmalarına ayrılan pay artırılacak. **Araştırma fonları** oluşturularak, ülkemizin ihtiyaç duyduğu alanlarda (enerji, tarım, sağlık, tarih-kültür vb.) proje destekleri verilecek. Uluslararası proje ve fonlara (ör. AB Horizon programları) başvuruda üniversitelere yardımcı olacak birimler kurulacak, proje yazma eğitimleri sağlanacaktır. Akademisyenlerimizin yayın ve patent faaliyetleri teşvik edilecek, başarılı araştırmacılara ödüller, ek teşvikler verilecektir. Böylece üniversitelerimiz sadece eğitim veren değil, bilgi üreten kurumlar haline gelecektir.

Teknoloji ve İnovasyon: Eğitim ve bilim politikamızın bir boyutu da **dijital çağın becerileri**ne odaklanmaktır. Okullarda bilgisayar okuryazarlığı ve kodlama eğitiminden bahsettik. Bunun devamında gençleri teknoloji alanında üretken hale getirmek için liselerimizde teknik ve meslek eğitimi yeniden yapılandırılacak. Bilişim, yenilenebilir enerji teknisyenliği, elektronik, otomasyon gibi alanlarda meslek liseleri ve programlar modernize edilecektir. Meslek liselerinin altyapıları (atölye ve laboratuvarları) çağdaş ekipmanla donatılacak, sanayiyle iş birliği içinde staj ve uygulama imkanı sağlanacaktır.

Üniversitelerimizde de **teknoparklar** kurulmasını özendireceğiz. Halen Doğu Akdeniz Üniversitesi bünyesinde bir teknopark girişimi bulunmakta, ancak genel olarak üniversite-sanayi iş birliği zayıftır. Bu bağı güçlendirmek için mevzuat teşvikleri (teknoparklarda kurulan şirketlere vergi muafiyetleri gibi) getireceğiz. Genç girişimcilerin teknoloji start-up'ları kurmasını kolaylaştırmak için kuluçka merkezleri destekleyeceğiz. Böylelikle, eğitimli genç beyinlerimize ülkemizde kalıp kendi işlerini kurma perspektifi sunabileceğiz. **Estonya'nın dijital başarı hikayesini** model alarak, belki ileride e-oturum gibi yenilikçi fikirlerle küresel girişimcileri bile çekebilecek bir ekosistem oluşturabiliriz. Estonya nasıl ki e-Devlet ve dijital yeniliklerle dünya çapında adını

duyurduysa, Kuzey Kıbrıs da küçük ölçeğini avantaja çevirip esnek düzenlemelerle bir **inovasyon adası** olabilir.

Yaşam Boyu Öğrenme: Eğitim, diploma alınınca bitmez. Değişen dünyada insanlar sürekli kendini geliştirmek zorundadır. TDP, **hayat boyu öğrenme** kavramını yaygınlaştıracak politikalar geliştirecektir. Halk eğitim merkezlerinin ve çıraklık eğitim merkezlerinin kapasitelerini genişleteceğiz. Yetişkin eğitim programlarıyla, vatandaşlarımıza ikinci bir şans sunacağız: Okuryazarlık kurslarından meslek edindirme kurslarına, dil kurslarından bilgisayar kurslarına kadar geniş yelpazede eğitimler ücretsiz veya düşük ücretli olarak sunulacak. Özellikle işsiz kalmış veya iş değiştirmek isteyen yetişkinlere yönelik hızlandırılmış sertifika programları ile onların tekrar istihdama kazandırılmasını hedefliyoruz. Örneğin turizm sektöründe servis elemanı yetiştirme kursu, inşaat sektöründe teknikerlik kursu, tarımda modern teknikler kursu gibi uygulamalara önem vereceğiz.

Ayrıca **kütüphaneler ve kültür merkezleri** birer yaygın eğitim mekanı haline dönüştürülecek. Halk kütüphanelerimiz zenginleştirilerek her yaşa hitap eden etkinlikler düzenlenecek (yazar buluşmaları, okuma günleri, araştırma seminerleri gibi). Belediyelerle iş birliği yaparak mahalle ölçeğinde kültür-eğitim evleri açılmasını destekleyeceğiz; buralarda akşamları veya hafta sonları hobi kursları, ebeveyn okulu, sağlık seminerleri gibi etkinlikler düzenlenebilir.

Sonuç itibariyle, TDP **bilgi toplumu** hedefine inanır. Eğitim sistemimizi ve bilim politikalarımızı, gençlerimizi geleceğe hazırlayacak, ekonomimizi bilgi temelli hale getirecek şekilde kurguluyoruz. Laik ve bilimsel eğitimden ödün vermeden, evrensel değerlerle donanmış özgür bireyler yetiştirmek; üniversitelerimizi birer dünya standartında kurum yapmak; toplumun her kesimini eğitimle güçlendirmek istiyoruz. “Bana bir harf öğretenin kırk yıl kölesi olurum” diyen bir kültürden geliyoruz – eğitimcilere ve bilim insanlarına hak ettikleri değeri vererek, eğitimde fırsat eşitliğini sağlayarak Kuzey Kıbrıs’ın aydınlık geleceğini inşa edeceğiz.



9

Kültür, Sanat ve Kimliğin Özgürce Yaşanması

İyi Gelecek, tarihî mirasımızı koruyan, sanatçıya özgürlük ve destek veren, her kimliğe saygılı bir kültür hayatı ile gelecek.

9

Kıbrıs Türk toplumunun varlığını geleceğe taşırken, bizi biz yapan kültürel değerlerimizi korumak ve geliştirmek önceliğimizdir. TDP, kültür ve sanatın bir toplumun ruhu olduğuna inanır. Kültürüne sahip çıkmayan, sanat üretmeyen bir toplum köklerini yitirir ve kimlik erozyonuna uğrar. Bizler, yüzlerce yıllık Kıbrıs Türk kültürel mirasının taşıyıcılarıyız: Dilimiz, müziğimiz, mutfağımız, gelenek-göreneklerimiz ve tarihimiz bu mirasın parçalarıdır. Öte yandan içinde yaşadığımız çağda kültür ve sanat, sadece geçmişin korunması değil, aynı zamanda yaratıcılığın ve yeniliğin alanıdır. TDP, sanatçıların özgürce üretebildiği, kültürel çeşitliliğin zenginlik kabul edildiği bir toplumsal ortam yaratmayı hedefler. Kimliğin özgürce yaşanması ise, her bireyin kendi dilini, inancını, dünya görüşünü barış içinde ifade edebilmesi demektir. Bu bölümde, kültür-sanat politikalarımız ile kimliğimize sahip çıkma vizyonumuzu ortaya koyacağız.

ÖNE ÇIKANLAR

- Uzman jürili, şeffaf hibeli Sanat Fonu
- Othello Kalesi, Apostolos Andreas ve Bellapais restorasyonlarının hızlandırılması
- Lefkoşa'da Milli Mücadele ve Toplumsal Bellek Müzesi
- BRT'nin bağımsızlığı ve güncellenmiş telif hakları yasası
- Yetenekli gençlere yurtdışı konservatuvar bursu

Kültürel Mirasın Korunması: Kuzey Kıbrıs, binlerce yıllık uygarlıkların izlerini taşıyan bir açık hava müzesidir adeta. Antik Salamis Harabeleri'nden St. Hilarion Kalesi'ne, Bellapais Manastırı'ndan Soli Bazilikası'na kadar sayısız tarihsel eserimiz vardır. Bu eserler sadece turizm için değil, kimliğimiz için de önemlidir. TDP, **tarihî ve arkeolojik mirasın korunmasını** devlet politikası haline getirecektir. Eski eserlerin restorasyonu ve bakımı için Kültür Dairesi bütçesi artırılacak, uluslararası fonlara erişim için projeler geliştirecektir.. Örneğin, çok uzun zamandır restorasyon bekleyen Othello Kalesi surları, Apostolos Andreas Manastırı'nın tamamlanması, Bellapais'teki bakım çalışmaları gibi projeler hızlandırılacaktır. Eski eser kaçakçılığına karşı sert önlemler alınacak, polis ve gümrük bu konuda uzmanlaşacaktır. Müzelerimiz modernleştirilip zenginleştirilecek; Gazimağusa, Girne ve Lefkoşa'daki müzelerin yenilenmesi, interaktif ve çağdaş sergileme tekniklerinin getirilmesi sağlanacaktır. Yeni müze projeleri de gündeme alınacak, örneğin Lefkoşa'da bir **Milli Mücadele ve Toplumsal Bellek Müzesi** kurulması planlanabilir. Bu müzede Kıbrıslı Türklerin tarihindeki önemli dönemeçler (Britanya sömürge dönemi, toplum liderlerimiz, mücadele yılları vb.) gelecek kuşaklara görsel-işitsel materyallerle aktarılabilir.

Somut olmayan kültürel miras da en az somut eserler kadar değerlidir. Masallarımız, türkülerimiz, halk oyunlarımız, geleneksel el sanatlarımız gibi kültürel unsurlarımızı yaşatmak görevimizdir. **Halk kültürü**

araştırmalarını destekleyeceğiz; derleme çalışmaları yapan akademisyen ve araştırmacılara fonlar sağlayacağız. Derlenmiş masalların, manilerin, atasözlerinin yayınlanması, belgeseller haline getirilmesi için Kültür Dairesi aktif olacak. Folklor ekipleri, halk dansları dernekleri desteklenecek, uluslararası folklor festivallerine katılımları teşvik edilecektir. Ayrıca, Kıbrıs Türkçesinin kendine has lehçesini ve deyimlerini korumak için çalışma yapılacak; dilimizin zenginlikleri okullarda ve yayınlarda vurgulanacaktır. Kıbrıs ağızlarından kelimelerin derlenip sözlük haline getirilmesi, unutulmaya yüz tutmuş deyimlerin yaşatılması için projeler planlıyoruz.

Sanatın Desteklenmesi: Sanatçılarımız, toplumumuzun aynası ve sesidir. TDP, **özgür sanatı ve sanatçıyı** sonuna kadar destekler. Biliyoruz ki sanat sansürle, baskıyla gelişemez; yaratıcı ifade özgürlüğü korunmalıdır. İktidarların eleştirilere tahammül gösterdiği, sanatçının kendini oto-sansüre zorlamadığı bir iklim yaratacağız. Devlet, sanatçıyı cezalandıran değil, destekleyen konumda olmalıdır. Bu anlayışla, kültür-sanat bütçesini artıracağız. **Sanat Fonu** oluşturularak, her yıl belirli sayıda sanat projesine hibe desteği verilecek. Örneğin uzun metraj film, belgesel, resim sergisi, heykel çalıştayı, müzik albümü, edebî eser gibi projeler bu fonlardan yararlanabilecek. Seçimler, uzman jüriler tarafından şeffaf kriterlerle yapılacaktır. Teknolojik imkanların geliştiği bu çağda, dijital mini-film festivalleri, fotoğraf yarışmalarıyla sosyal medyada ülkemizin dünyayla buluşması için yeri girişimler başlatacağız.

Devlet Tiyatroları, Devlet Senfoni Orkestrası gibi kurumsal sanat yapıları güçlendirilecek. Uzun süredir ihmal edilmiş olan bu kurumlarımıza genç yetenek alımları yapılacak, turne ve gösteri imkanları genişletilecek. Ülkemizin her bölgesine kaliteli sanat etkinliklerinin ulaşması için bölge turneleri planlanacak. Belediyelerin bünyesindeki şehir tiyatroları ve diğer sanat inisiyatifleriyle koordinasyon sağlanacak, sanatsal üretim ülke geneline yayılacaktır.

Özel ve bağımsız sanat inisiyatifleri de önemli. Tiyatro grupları, müzik toplulukları, plastik sanat atölyeleri, yazın çevreleri desteklenecek. Kültür Dairesi, yıl boyu bir **festival takvimi** oluşturacak; geleneksel hale gelen Mağusa Kültür-Sanat Festivali, Lefkoşa Müzik Festivali gibi etkinlikler yanında yeni festivaller de teşvik edilecek. Örneğin uluslararası bir film festivali, belgesel günleri, caz festivali, edebiyat festivali gibi organizasyonlar için sponsor bulunmasında ve lojistikte devlet yardımcı olacaktır.

Genç sanatçıların yetişmesi ve ortaya çıkması için **sanat eğitimine** yatırım yapacağız. Güzel Sanatlar Lisesi ve benzeri kurumları geliştirip yaygınlaştıracağız. Müzik, resim, drama alanlarında yetenekli çocukları tespit etmek için yarışmalar, taramalar yapılacak; bu çocuklar özel programlarla desteklenecektir. Yurtdışı konservatuvar veya akademilere gitmek isteyen yetenekli gençlere burs imkanları sunacağız.

Kültürel Çeşitliliğin Teşviki ve İfade Özgürlüğü: Kıbrıs Türk kültürü, yüzyıllar içinde farklı kültürlerle etkileşim içinde zenginleşmiştir. Bu topraklarda sadece Türkler değil, Maronit, Ermeni, Latin kökenli Kıbrıslılar da yaşamaktadır. Ayrıca son on yıllarda Türkiye'den veya diğer ülkelerden göç etmiş, ancak artık bu toplumun parçası olmuş kesimler mevcuttur. TDP, **çok kültürlülüğü bir zenginlik** olarak görür ve herkesin kendi kültürel kimliğini yaşayabilmesini destekler. Maronit kardeşlerimizin (Kormacit/Korucam köyü gibi) dil ve dinlerini özgürce kullanmaları için gereken desteği sürdüreceğiz. Aynı şekilde Ermeni Apostolik kilisesi cemaati veya Latin Katolik cemaati gibi küçük toplulukların ibadet ve kültürel etkinliklerine saygı gösterecek, ihtiyaçlarını karşılamaya çalışacağız.

Kıbrıs'ın iki ana toplumu olan Kıbrıslı Türkler ve Rumlar başta olmak üzere, tüm toplumlar arasında kültürel diyalog, barış sürecine de katkı koyar. Bu nedenle iki toplumlu kültür-sanat etkinliklerini teşvik edeceğiz. Ortak konserler, sergiler, paneller düzenlenmesine yardımcı olacağız. İki toplumun sanatçılarını buluşturan projelere (örneğin ortak film, belgesel, tiyatro projeleri) fon desteği için uluslararası kuruluşlarla iş birliği yapacağız. Geçmişte buna benzer başarılı çalışmalar (iki dilli şarkılar, karma sergiler vb.) olmuştu; devamını getirmeyi arzuluyoruz.

Kültürel çeşitlilik aynı zamanda düşünce çeşitliliğidir. TDP, **ifade özgürlüğünü** kültürün gelişmesinin ön koşulu olarak görür. Sanatçılar, yazarlar, gazeteciler özgürce düşüncelerini ifade edebilmelidir ki toplumsal ilerleme sağlanabilsin. Bu nedenle basın ve yayın özgürlüğünü kısıtlayan uygulamalara son verilecek; eleştirel düşünce eğitim ortamında da, kültürel ortamda da özendirilecektir. TRT ve BRT gibi kamu yayıncılığı organlarının bağımsızlığı sağlanacak, farklı seslere yer vermeleri teminat altına alınacaktır. Özel medya kuruluşlarında çoğulculuğun korunması için şeffaflık ve rekabeti düzenleyeceğiz. Kültür-sanat yayıncılığı (dergiler, web siteleri, edebiyat dergileri) desteklenecek, telif hakları yasası güncellenerek sanatçıların emeği korunacaktır.

Dilimizin ve Kimliğimizin Yaşatılması: Türkçemiz, kimliğimizin en önemli unsurlarındandır. Kuzey Kıbrıs'ta Türkçe, İngiliz sömürge döneminden kalma İngilizce etkisiyle harmanlanmış, Türkiye Türkçesinden farklı renkler taşıyan bir yapıya sahiptir. Biz bu dil zenginliğini korumak istiyoruz. Resmî dilimiz elbette Türkçe ve devlet dilimizin sade, anlaşılır olması için çalışacağız; ancak yerel dil renklerimizi de yok saymadan, edebi üretimde Kıbrıs şivesinin de yer bulmasını teşvik edeceğiz. **Türkçe kullanım kalitesini** artırmak için okuma kampanyaları, dil kursları düzenlenecek; tabelalarda çift dil kullanım gerekiyorsa (turistik alanlarda İngilizce gibi) bunun estetik ve doğru şekilde olmasına dikkat edilecektir.

Kimliğimizin özgürce yaşanması, aynı zamanda inanç özgürlüğü ve yaşam tarzı özgürlüğü demektir. Kıbrıs Türk toplumu tarihsel olarak seküler olmakla beraber, Müslüman kimliğinin gereklerini de kendi kültürü içinde yerine getirmiştir. Biz, herkesin inancını dilediğince yaşayabileceği bir ortamı savunuyoruz. Camilerimiz, cemevlerimiz, kiliselerimiz vs. hepsi güven içinde faaliyet göstermeli; ancak hiçbir inanç devlet işlerine karışmamalıdır (laiklik vurgusuna dönüyoruz). Örneğin Kıbrıs'ta çok eskiden beri süregelen Mevlevilik geleneğinin bir kültürel miras boyutu vardır; Lefkoşa'daki Mevlevihane müzesi bu geleneğin hatırasını yaşatmaktadır. Bu tür değerlere de sahip çıkacağız. Aynı şekilde Alevi kültürüne mensup vatandaşlarımızın cemevi ihtiyacını biliyoruz; bu konuda olanaklar ölçüsünde destek verilecektir.

Toplumumuzun önemli bir parçasını da yerleşik göçmen kardeşlerimiz oluşturmaktadır (Türkiye'den veya diğer ülkelerden gelip burada yaşamayı seçenler). Onların uyumunu sağlamak, kültürel çeşitliliğe katkılarını değerlendirmek gerekir. Bu çerçevede özellikle eğitim sistemi içinde ortak kültürel paydalarımız vurgulanacak; nefrete varan ayrımcı söylemlerin önüne geçilecektir. TDP, kimsenin kökeni nedeniyle ötekileştirilmediği, **kapsayıcı** bir toplumsal yapı hedefler. Hepimiz Kıbrıs Türk toplumunu birlikte oluşturuyoruz; farklı geçmişlerimiz olabilir ama ortak bir geleceğimiz var.

> ***Hepimiz Kıbrıs Türk toplumunu birlikte oluşturuyoruz; farklı geçmişlerimiz olabilir ama ortak bir geleceğimiz var.***

Kültür politikalarımız özetle iki sacayağına oturuyor: **Koruma ve yaratma**. Bir yandan kültür mirasımızı koruyup geleceğe aktaracağız, öte yandan yeni kültürel ve sanatsal üretimleri destekleyerek bugünün mirasını yaratacağız. TDP ile kültür ve sanat, hak ettiği değeri bulacak; sanatçılarımızın yüzü gülecek, halkımız zengin bir kültür hayatına kavuşacaktır. Kendi kimliğimizle, özgün kültürümüzle dünya arenasında var olmanın gururunu yaşayacağız.



10

Katılımcı Yerel Yönetimler ve Yurttaş Demokrasisi

İyi Gelecek, mali açıdan güçlü belediyeler, mahalle meclisleri ve hesap veren şeffaf yerel yönetim ile gelecek.

Demokrasi, yalnızca merkezi hükümetin işleyişiyle sınırlı değildir; mahallemizde, kasabamızda, şehrimizde de demokrasi yaşamalıdır. TDP, yerinden yönetim ilkesini ve yurttaşların yönetime doğrudan katılım mekanizmalarını güçlendirmeyi savunur. Belediye yönetimleri, halka en yakın yönetim birimleridir ve günlük yaşamın birçok yönünü doğrudan etkiler. Bu nedenle yerel yönetimlerin güçlü, özerk, mali açıdan yeterli ve halka hesap verebilir olması gerekir. Kuzey Kıbrıs'ta belediyeler yıllar içinde önemli görevler üstlense de, merkezi idarenin vesayeti ve kaynak yetersizlikleri nedeniyle istenen hizmet seviyesine her zaman ulaşamamıştır. TDP, belediyelerin yetki ve sorumluluklarını netleştirerek, kapasitelerini artırarak ve halkın da bu yönetime etkin katılımını sağlayarak yurttaş demokrasisini geliştirecektir.

ÖNE ÇIKANLAR

- Her mahalle ve köyde mahalle meclisleri
- Yerel referandum ve 500 imzalı yurttaş girişimi
- Belediye bütçe ve ihalelerinin internetten takibi
- Belediye başkanı ve meclis üyelerine mal beyanı zorunluluğu
- Her belediyeye iklim eylem planı

Belediyelerin Güçlendirilmesi (Yerinden Yönetim): Son yapılan belediye reformuyla belediye sayısı azaltılarak güç birliği hedeflendi. TDP, bu reformun amaçladığı verimliliği hayata geçirebilmek için belediyelere gerekli desteği verecektir. Birleştirilen belediyelerin uyum sürecinde ortaya çıkan sorunları yakından takip edeceğiz, gerekirse yasal düzenleme düzeltmeleri yapacağız. **Mali açıdan** belediyelerin güçlendirilmesi ilk adım olmalıdır. Merkezi bütçe vergi gelirlerinden belediyelere ayrılan payın adil ve yeterli düzeye çıkarılması için çalışacağız. Bu payın dağılımında belediyelerin nüfusu, yüzölçümü ve hizmet yükü adil şekilde dikkate alınacak; küçük belediyelerin de nefes alabileceği bir formül yaratılacaktır. Ayrıca belediyelerin kendi gelirlerini artırabilmesi için yeni gelir kaynakları (örneğin emlak vergisi düzenlemeleri, turizm vergisi, çevre temizlik payı gibi) değerlendirilecek. Ancak bu yapılırken yurttaşa ek külfet getirmeden, ekonomide canlılık yaratacak yollar tercih edilecek. Belediyeler arası dayanışma teşvik edilecek, kaynakları sınırlı belediyelere destek programları (altyapı fonları gibi) uygulanacaktır.

Belediyelerin **yetki alanları** netleştirilecek ve genişletilecektir. Bugün bazı hizmetler merkezi hükümet ile belediyeler arasında sıkışıp kalmaktadır (trafik düzeni, sahil temizliği, çevre denetimi gibi). Bu alanlarda açık yasal düzenlemeler yaparak belediyelerin sorumluluk almasını sağlayacağız. Örneğin, şehir içi trafik planlaması ve toplu taşımanın koordinasyonunu büyük ölçüde belediyelere devredeceğiz; merkezi idare de teknik ve mali destek sunacak. İmar planlarının hazırlanmasında belediyelerin rolü artırılacak, ancak keyfiliğe yer

vermeyecek şekilde merkezi denetim planlama ile denge sağlanacaktır. Yani, şehirlerin gelişimi konusunda belediyeler inisiyatif alırken, Ülkesel Fizik Plan gibi üst ölçekli planlara uygun hareket etmekle yükümlü olacaklar.

Katılımcı Demokrasi Mekanizmaları: TDP, "yerel yönetim halka en yakın yönetimdir" ilkesinden hareketle, halkın karar süreçlerine doğrudan katılabildiği modelleri hayata geçirecek. Bunlardan biri **mahalle meclisleri** veya komiteleridir. Her belediye, kendi sınırları içindeki mahallelerde veya köylerde mahalle meclisleri kurulmasına ön ayak olacak. Bu meclisler, o yerleşim birimindeki sakinlerin muhtar ve belediye temsilcileriyle düzenli toplantılar yaptığı, sorunları tespit edip çözüm önerileri geliştirdiği forumlar olacaktır. Mahalle meclislerinde dile getirilen ihtiyaçlar belediye meclisi gündemine alınacak ve imkan dahilinde çözülecektir. Bu yapının resmileşmesi için belediye mevzuatında gerekli değişiklikleri yapacağız; böylece mahalle meclislerinin önerileri belirli bir nüfusun onayıyla gelirse belediye meclisinde görüşülmesi zorunlu hale gelebilir.

Bir diğer katılım aracı **kent konseyleri**dir. Mevcut yasalarda yeri olmasına rağmen istenen etkiyi yaratamayan kent konseylerini güçlendireceğiz. Kent konseyleri, sivil toplumun, meslek odalarının, üniversitelerin, muhtarların ve ilgili tüm kesimlerin yer aldığı, kentin vizyonunu tartışan platformlardır. Bu konseylerin tavsiye kararlarının daha bağlayıcı olmasını sağlamak adına yasal statülerini güçlendirebiliriz. TDP, belediyelerimizin kent konseyleriyle iş birliği içinde, katılımcı planlamayı hayata geçirmesini teşvik eder. Örneğin, Lefkoşa'nın stratejik planı kent konseyi çalıştaylarında şekillenip, belediye meclisi tarafından kabul edilen bir belge haline gelebilir.

Yurttaş Girişimi ve Referandum: Yerel düzeyde önemli bir proje veya kararda halkın doğrudan görüş beyan etmesi için **yerel referandum** mekanizması getirmeyi düşünüyoruz. Diyelim ki bir şehirde büyük bir altyapı projesi veya çevresel etkisi olabilecek bir karar (örneğin çöplük yeri seçimi gibi) gündemde; belediye doğrudan etkilenen bölge halkının oyuna başvurabilir. Bu tür yerel referandumların yasal zemini hazırlanacak, sonucu da belediye meclisi için güçlü bir yol gösterici olacak. Ayrıca yurttaşların belediye yönetiminden talep ve önerilerini iletmesi için **dilekçe hakkı** etkinleştirilecek; belirli sayıda imza toplayan bir yurttaş önerisi belediye meclisinde zorunlu olarak görüşülecek. Bu, "yurttaş girişimi" mekanizmasıdır. Örneğin 500 yurttaşın imzaladığı bir önerge, meclis gündemine alınmak zorunda kalabilir.

Şeffaf ve Hesap Verebilir Yerel Yönetim: Katılımcı demokrasinin iyi işlemesi için yöneticilerin hesap vermesi ve halkın bilgiye erişimi gerekir. TDP, belediyelerde **şeffaf yönetim** ilkesini hâkim kılacaktır. Belediyelerin bütçeleri, harcama kalemleri, ihaleleri halka açık olacak, internet üzerinden kolayca takip edilebilecektir. Her belediye, yıllık

faaliyet raporunu yayımlayacak ve halk toplantılarıyla hesap verecektir. Belediye başkanı ve meclis üyelerinin mal beyanı vermesi kuralını getireceğiz, böylece kamu görevi süresince olası haksız zenginleşmelerin önüne geçilecektir. Belediyelerde iç denetim mekanizmaları kurulacak, mali disiplin sağlanacaktır. Sayıştay denetimleri düzenli yapılacak ve bulgular hızla kamuoyuyla paylaşılacaktır.

Belediye meclis toplantılarının halka açık yapılmasını teşvik edeceğiz. Elbette pandemi vb. özel durumlar haricinde, meclis toplantıları dinleyiciye açık ve hatta mümkünse canlı yayınlanır olmalıdır. Böylece halk, kendisini temsil edenlerin nasıl kararlar aldığını doğrudan görebilecektir. Ayrıca **e-belediye** uygulamalarını geliştirerek vatandaşların şikayet, öneri ve dilekçelerini kolayca iletebildiği, işlemlerini (ruhsat, vergi ödeme, belge başvurusu vs.) online yapabildiği bir yapıya kavuşacağız. Bu sayede belediye-halk etkileşimi artacak, katılım kolaylaşacaktır.

Yerel Hizmetlerde Kalite ve Eşitlik: Yerel yönetimler, su, temizlik, altyapı, imar, sosyal hizmetler gibi pek çok alanda hizmet sunar. TDP için önemli olan, bu hizmetlerin **her vatandaşa eşit ve kaliteli biçimde** ulaşmasıdır. Şehir merkezleri ile kırsal bölgeler arasında hizmet uçurumu olmamalı. Bu amaçla, belediyelerin hizmet standartlarını belirleyen yönetmelikler oluşturacağız. Örneğin "her yerleşim yerine haftada en az şu kadar çöp toplama, yılda şu kadar asfaltlama" gibi asgari standartlar belirlenecek. Bu standartları yakalayamayan belediyelere gerekli destek veya yaptırım mekanizmaları uygulanacak.

Özellikle **temiz suya erişim** temel bir hak. Birçok belediyemiz Türkiye'den gelen suyun dağıtımını yapıyor ancak şebekeler eski. Su kayıplarını azaltmak için belediyelere finansman ve teknik destek verip şebeke rehabilitasyon projeleri başlatacağız. Hiçbir köy su sorunu çekmemeli. Ayrıca kanalizasyon ve arıtma sistemleri her yerleşimde kurulu olmalı; bunun için AB fonlarını da devreye sokarak kanalizasyon projelerini yaygınlaştıracağız.

Akıllı ve Yeşil Kentler: Yerel yönetimlere modern vizyon kazandırmak istiyoruz. **Akıllı kent** uygulamalarıyla trafikten enerji tasarrufuna pek çok avantaj sağlanabilir. Belediyelere, akıllı trafik lambaları, online otopark sistemleri, sokak aydınlatmasında sensör kullanımı gibi projelerde teknik yardım sunacağız. Ayrıca **yeşil kent** vizyonuyla, her belediyeye bir iklim eylem planı hazırlama görevi vereceğiz; karbon salımını azaltıcı yerel önlemler (bisiklet yolları, ağaçlandırma, güneş enerjili belediye tesisleri gibi) teşvik edeceğiz.

Yerli Yönetim ve Merkez İlişkisi: Merkezi hükümet ile yerel yönetimler arasında sağlıklı bir iş birliği mekanizması kurulacaktır. TDP, iktidar olsun muhalefet olsun, hiçbir belediyeyi ayrımcılığa tabi tutmaz. Halkın seçtiği

bir başkan ve meclis var ise, onlara siyasi kimliklerine bakmadan eşit mesafede dururuz. Maalesef geçmişte iktidar partisine ait olmayan belediyelere daha az kaynak verme, projelerine onay çıkarmama gibi ayrımcı tutumlar yaşandı. TDP bu anlayışı reddeder. Tüm belediyeler arasında **eş güdüm**ü sağlamak adına, merkezi düzeyde "Yerel Yönetimler Danışma Kurulu" gibi bir yapı oluşturulabilir. Bu kurulda hükümet temsilcileri ve belediye birlikleri (Belediyeler Birliği vb.) bir araya gelip sorunları konuşabilir, ortak çözümler üretebilir. Özellikle ülke genelini ilgilendiren çöp yönetimi, su dağıtımı, toplu ulaşım entegrasyonu, afet yönetimi gibi konularda bu diyalog şarttır.

Yurttaşların yönetime katılımı sadece seçimden seçime oy vermekle sınırlı kalmamalıdır. TDP, **herkesin yaşadığı yerde söz ve karar sahibi olduğu bir demokrasi** modelini yerleştirmek için çalışacaktır. Yerinden yönetim güçlendikçe, merkezi yönetimin yükü de azalacak ve hizmet kalitesi artacaktır. Mahallemizin parkından tutun, şehrimizin stratejik planına kadar her düzeyde halkın iradesi sürece dahil olursa, kararlar daha isabetli ve uygulanabilir olur. Biz, "ben yaptım oldu" anlayışı yerine, **"birlikte yönetelim"** anlayışını hakim kılmak istiyoruz.

> ***Biz, "ben yaptım oldu" anlayışı yerine, "birlikte yönetelim" anlayışını hakim kılmak istiyoruz***

TOPLUMCU
DEMOKRASİ
PARTİSİ

www.tdpkibris.org

